

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

**ΘΕΜΑ: «ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ»**

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ**

**ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ:
ΚΑΛΛΙΟΠΗ Ν. ΝΟΥΣΙΟΥ
Α.Μ.: 1340200100407**

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	<u>σελ. 2</u>
<u>ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ</u>	<u>σελ. 3</u>
<u>ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ</u>	<u>σελ. 4</u>
I. ΕΝΝΟΙΑ	σελ. 4
II. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ	σελ. 6
<u>ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ</u>	<u>σελ. 8</u>
I. Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΒΑΛΛΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ;	σελ. 8
II. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ	σελ. 9
III. ΑΠΟΦΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΧΘΕΙ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	σελ.10
<u>ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΚΤΗΘΕΝΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΚΕΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ</u>	<u>σελ.16</u>
1. ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΚΤΗΘΕΝΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ	σελ.16
2. ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΡΟΣΙΤΗ ΣΦΑΙΡΑ	σελ.17
3. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ	σελ.18
4. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ	σελ.18
5. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ	σελ.19
6. Η ΜΑΓΝΗΤΟΤΑΙΝΙΑ	σελ.20
7. ΜΑΡΤΥΡΕΣ	σελ.20
<u>ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ</u>	<u>σελ.21</u>
<u>Ν.2472/1997</u>	<u>σελ.22</u>
<u>ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ Ν.2472/1997 ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΑΠΟΚΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ</u>	<u>σελ.26</u>
<u>ΤΑ ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΚΤΗΘΕΝΤΑ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 2001</u>	<u>σελ.28</u>
<u>ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ</u>	<u>σελ.30</u>
<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ</u>	<u>σελ.39</u>
<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ – ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ</u>	<u>σελ.40</u>
<u>ΛΗΜΜΑΤΑ</u>	<u>σελ.41</u>
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	<u>σελ.42</u>

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- ✓ ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
- ✓ ΕΙΣΑΓΩΓΗ
- ✓ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
- ✓ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ
- ✓ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ
- ✓ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
- ✓ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ
- ✓ ΛΗΜΜΑΤΑ
- ✓ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ακόλουθη εργασία με τίτλο «Παράνομα Αποδεικτικά Μέσα και Πολιτική Δίκη», θα επιχειρήσει να παρουσιάσει ένα ζήτημα που καταλήγει στο άρθρο 19 § 3 του Συντάγματος, όπως αυτό αναθεωρήθηκε το 2001.

Συγκεκριμένα, αρχίζοντας από μια εθνική ιστορική ανασκόπηση όσον αφορά στη συνταγματική κατοχύρωση του απορρήτου των επικοινωνιών, καταλήγουμε στο άρθρο 19 § 3 του Συντάγματος, όπου προστέθηκε για πρώτη φορά το 2001 και καθιέρωσε την απαγόρευση της χρήσης αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου 19 και των άρθρων 9 και 9Α . Άρθρα δηλαδή που αφορούν την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικία και των προσωπικών δεδομένων κάθε ατόμου. Αντικείμενο της παρούσης εργασίας αποτελεί η απαγόρευση χρήσης παράνομα αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων στα πλαίσια της πολιτικής δίκης. Συνεπάγεται επομένως ότι χρήζουν αναγκαίες επεξεργασίας και ανάλυσης έννοιες που αφορούν την πολιτική δίκη, όπως η έννοια της απόδειξης, του σκοπού καθώς και θεωρίες που έχουν υποστηριχθεί κατά καιρούς και αφορούν το κατά πόσο η απαγόρευση της χρήσης προσβάλλει το δικαίωμα της απόδειξης και κατά πόσο η απαγόρευση αυτή στα πλαίσια της πολιτικής δίκης είναι απόλυτη. Διάχυτες είναι οι αναφορές στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, έναν κώδικα που αφορά τον κλάδο εκείνο του δικαίου – Πολιτική Δικονομία – που είναι κατ' εξοχήν συνυφασμένος με το κείμενο του Συντάγματος καθώς ρυθμίζει τον τρόπο λειτουργίας μιας εκ των τριών εξουσιών του κράτους, της δικαστικής.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τα Συντάγματα του 1821–1827 στον ελλαδικό χώρο δεν περιείχαν ρητή εγγύηση. Μόνο το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδας του 1827 (άρθρο 13) και το Ηγεμονικό Σύνταγμα στο άρθρο 32 περιείχαν γενικές διατάξεις που απαγόρευαν την έκδοση διαταγής για την εξέταση οποιονδήποτε «πραγμάτων» στις οποίες θα μπορούσε να θεμελιωθεί η προστασία του απορρήτου των επιστολών.

Το απόρρητο των επιστολών καθιερώθηκε στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης στο Σύνταγμα του 1844. Το άρθρο 14 αυτού προβλέπει το απαραβίαστο του απορρήτου. Στη συνέχεια ακολούθησε το άρθρο 20 του Συντάγματος του 1864, το οποίο προσέθεσε το επίρρημα «απολύτως» όσον αφορά στο απόρρητο των επιστολών. Τη ίδια διατύπωση ακολούθησε και το Σύνταγμα του 1911. Μία εξέλιξη έλαβε χώρα στο Σύνταγμα του 1927, καθώς από την κατοχύρωση του απορρήτου των επιστολών, φθάσαμε στην κατοχύρωση των ανταποκρίσεων γενικώς (άρθρο 18 του Σ. 1927). Το άρθρο αυτό αναφέρεται πλέον στο απόρρητο των τηλεγραφημάτων και τηλεφωνημάτων εκτός αυτού των επιστολών.

Στο Σύνταγμα του 1952 στο άρθρο 20 αυτού, ο συνταγματικός νομοθέτης αναφέρεται πλέον στο απόρρητο των επιστολών και της καθ' οιονδήποτε άλλου τρόπου ανταποκρίσεως.

Από το Σύνταγμα του 1952 και ύστερα το απόρρητο πλέον αφορά κάθε μέσο επικοινωνίας που διεξάγεται σε συνθήκες εμπιστευτικότητας. Έτσι στο Σύνταγμα του 1975 στο άρθρο 19 ορίζεται ότι: «το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο», εκτός βεβαίως από τον περιορισμό του δικαιώματος βάση νόμου που θα ορίζει «τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων».

Τέλος, με την αναθεώρηση του 2001, προστέθηκαν δύο επιπλέον παράγραφοι στο άρθρο 19, η παράγραφος 2 και 3 που ορίζουν ότι:

§2: Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της §1.

§3: Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α.

ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ

I. ΕΝΝΟΙΑ

Απόδειξη¹ είναι η φανέρωση της αλήθειας ενός πραγματικού ισχυρισμού. Περαιτέρω το δικαίωμα της απόδειξης² - το οποίο αποτελεί μια πρόσφατη «ανακάλυψη» της θεωρίας του οικονομικού δικαίου - είναι το δικαίωμα του διαδίκου να επικαλεσθεί, προσαγάγει και χρησιμοποιήσει όλα τα πρόσφορα αποδεικτικά μέσα που του παρέχει το εκάστοτε δικαϊκό σύστημα προκειμένου να αποδείξει τους πραγματικούς ισχυρισμούς του. Με την ανωτέρω έννοια το δικαίωμα αποδείξεως δεν εξαντλείται αποκλειστικά και μόνο στο δικαίωμα του διαδίκου να αποδείξει τη βάση του αιτήματός του αλλά περιλαμβάνει και το δικαίωμά του να εξασφαλίσει από τον αντίδικό του ή και τρίτο όλα τα μέσα που θεωρεί για τον παραπάνω σκοπό πρόσφορα. Συνεπώς, το δικαίωμα απόδειξης πρέπει να διακριθεί από το δίκαιο της απόδειξης και αυτό πρέπει να γίνει με σαφήνεια: το δίκαιο της απόδειξης αναφέρεται μόνον στους κανόνες που ρυθμίζουν την αποδεικτική διαδικασία, κανόνες οι οποίοι άλλωστε δεν παρουσιάζουν αυξημένη τυπική δύναμη, ενώ το δικαίωμα απόδειξης, όπως αυτό αναφέρθηκε ανώτερω, προέρχεται από κανόνα συνταγματικού επιπέδου.

Εν προκειμένω αξίζει να σημειωθεί και το εξής: είναι γνωστό ότι η σύγχρονη πολιτεία αναγνωρίζει την αυτοδικία μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Επειδή όμως συμβαίνει αυτό θα πρέπει στον αντίποδα να προσφέρει στους πολίτες τη δυνατότητα να προστατεύουν τα δικαιώματά τους. Αυτό επιτυγχάνεται με τη δυνατότητα ακώλυτης προσφυγής στα δικαστήρια από τα υποκείμενα των εκάστοτε δικαιωμάτων. Στη γερμανική θεωρία γίνεται λόγος για δημοσίου δικαίου αξίωση δικαστικής προστασίας η οποία αποτελεί προέκταση των ουσιαστικών ατομικών δικαιωμάτων. Η

¹ Κωστ. Μπέη, Μαθήματα πολιτικής δικονομίας, Αθήνα 1984, σελ. 222

² Π. Γέσιου – Φάλτση, Το δικαίωμα αποδείξεως, στον τιμητικό τόμο «Προσφορά στον Γεώργιο Μιχαηλίδη - Νουαρό» τόμος Α', Αθήνα - Κομοτηνή 1987, σελ. 222-223

αξίωση όμως αυτή έννομης προστασίας περικλείει και την αξίωση διαπίστωσης των πραγματικών ισχυρισμών, η οποία με τη σειρά της περιλαμβάνει τη διαδικασία αποδείξεως. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι αφού η αξίωση δικαστικής προστασίας αποτελεί συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα, συνταγματική κατοχύρωση υπάρχει και για το περιλαμβανόμενο σε αυτή δικαίωμα αποδείξεως. Συνεπώς δεν είναι δυνατόν να περιορισθεί με νόμο αυτό το δικαίωμα και οι ενδεχόμενοι περιορισμοί του χρειάζονται ειδική αιτιολόγηση (αρ. 20§1 Συντ.). Περαιτέρω το δικαίωμα αποδείξεως θεωρείται ότι περιλαμβάνεται και στο δικαίωμα ακροάσεως, περιεχόμενο του οποίου είναι η διάνοιξη της δικαστικής οδού. Το δικαίωμα όμως της ακροάσεως περιλαμβάνει περαιτέρω όχι μόνο το δικαίωμα υποβολής αιτημάτων ενώπιον του δικαστηρίου ούτε και μόνον το δικαίωμα προβολής πραγματικών ισχυρισμών αλλά και για το δικαίωμα της επίκλησης και προσαγωγής αποδείξεων (το οποίο όπως γίνεται φανερό δε μπορεί να περιορισθεί με νόμο).

Συμπερασματικά, με βάση τα ανώτερω, το δικονομικό δικαίωμα απόδειξης αναλύεται αφενός στο δικαίωμα θεσπίσεως και κανονιστικής αναγνωρίσεως από την πολιτεία αποδεικτικών μέσων, τα οποία είναι πρόσφορα κατ' αρχήν να αποδείξουν την αλήθεια των πραγματικών ισχυρισμών και αφετέρου στο ειδικότερο δικαίωμα επικλήσεως των πρόσφορων κάθε φορά αποδεικτικών μέσων και προσαγωγής τούτων στο δικαστήριο καθώς επίσης και στο δικαίωμα όπως τα αποδεικτικά μέσα τα οποία επικαλούνται και προσάγουν οι διάδικοι ληφθούν υπόψη και αξιολογηθούν. Εν ολίγοις το δικονομικό δικαίωμα απόδειξης περιλαμβάνεται εννοιολογικά και λειτουργικά στο δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας από τη φύση του πράγματος – από τη φύση της δικαιοδοσίας. (αρ. 20§1 Συντ.).³

Ειδικότερα το υποκειμενικό βάρος απόδειξης δεν έχει μόνο την έννοια του δικονομικού βάρους.⁴ Υποδηλοί συγχρόνως την ανάγκη να παρασχεθεί στο διάδικο που φέρει το βάρος αυτό, η δυνατότητα της συλλογής και

---

³ Ν.Κ. Κλαμαρή, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το αρ. 20§1 Συντ. του 1975, Βιβλιοθήκη Αστικού και Δικονομικού Δικαίου, σελ.228 επ. και με όλες τις σχετικές παραπομπές στη νομολογία και βιβλιογραφία.

⁴ Π. Γέσιου – Φάλτση, Το δικαίωμα αποδείξεως, στον τιμητικό τόμο «Προσφορά στον Γεώργιο Μιχαηλίδη - Νουαρό» τόμος Α', Αθήνα - Κομοτηνή 1987, σελ. 231–232.

προσαγωγής του αναγκαίου αποδεικτικού υλικού για να αποφύγει με αυτόν τον τρόπο τον κίνδυνο της λειτουργίας σε βάρος του των αρχών που διέπουν το αντικειμενικό βάρος απόδειξης: της αμφιβολίας δηλαδή του δικαστή και της συνακόλουθης απόρριψης του αιτήματος που προέβαλε. Υπό το πρίσμα επομένως της διαπίστωσης ότι το δικαίωμα απόδειξης έχει συνταγματική προέλευση του προσδίδει μια σπουδαιότητα η οποία ξεπερνά τη δικονομική ενέργεια του βάρους απόδειξης: θεωρούμενο ως θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα, επηρεάζει καθοριστικά όλες τις φάσεις της αποδεικτικής διαδικασίας, αποκλείονται, αρχικά τουλάχιστον, περιορισμούς. Ως κανόνας επόμενος πρέπει να θεωρείται ότι το δικαίωμα αποδείξεως επιβάλλεται να πραγματοποιηθεί. Η ανάγκη να μην παραμερισθούν αξίες αντίρροπες μπορεί να επηρεάσει μόνον τα επιμέρους μέσα απόδειξης με τα οποία βέβαια πραγματοποιείται και η απόδειξη.

Οι δικονομικοί κανόνες, όπως συνάγεται και από την προεκτεθείσα ανάπτυξη είναι κανόνες δημοσίου δικαίου και αποτελούν «εφαρμοστέο συνταγματικό δίκαιο».⁵ Απονέμοντας δικαιοσύνη τα δικαστήρια (87§1 Συντ.) ασκούν κρατική λειτουργία (26§3 Συντ.), τμήμα της οποίας αποτελεί και η αποδεικτική διαδικασία. Προσανατολισμένη στην ανακάλυψη της αλήθειας η αποδεικτική διαδικασία δικαιολογεί, συνεπώς, περιορισμούς στα ατομικά δικαιώματα· περιορίζεται όμως και αυτή με τη σειρά της από το Σύνταγμα. Όπως υποστηρίζεται ευρύτατα «Το κράτος δικαίου δεν αποδέχεται την ανακάλυψη της αλήθειας με οποιοδήποτε τίμημα»⁶

II. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως απόδειξη είναι η φανέρωση της αλήθειας ενός πραγματικού ισχυρισμού. Στην πολιτική δίκη όμως η φανέρωση αυτή δεν μπορεί να είναι απόλυτη.⁷ Και αυτό συμβαίνει γιατί αντικείμενο της πολιτικής δίκης δεν είναι η διαπίστωση του τι είχε συμβεί κάποτε μεταξύ των διαδίκων, αλλά η διάγνωση του αν πραγματικά σήμερα τους συνδέει η έννομη σχέση που επικαλείται ο ενάγων και αποκρούει ο εναγόμενος. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να διακρίνουμε ανάμεσα στην έννοια της απόδειξης με τη

⁵ Κεραμέα, Πολιτική Δικονομία (1980), 690 υποσ. 77.

⁶ Π. Γέσιου – Φάλτση (1987), 253 υποσ. 116 και Α. Καρρά (1993), 606.

⁷ Κωστ. Μπέη, Μαθήματα Πολιτικής Δικονομίας, Αθήνα, 1984, σελ. 222 επ.

συνηθισμένη της σημασία και στην λεγόμενη δικονομική απόδειξη. Η πρώτη είναι ακριβώς η φανέρωση της αλήθειας ενός ισχυρισμού ενώ η δεύτερη είναι ο εξοπλισμός ενός ισχυρισμού με αποδεικτικά μέσα ούτως ώστε αυτή να καθίσταται δεσμευτική για το δικαστήριο. Μέσω επομένως της δικονομικής απόδειξης επιτυγχάνεται η διάγνωση των παρόντων εννόμων σχέσεων των διαδίκων, δικαιολογώντας και το γεγονός ότι το αστικό δικονομικό δίκαιο ενδιαφέρεται για μια τυπική και όχι μια ουσιαστική αλήθεια (αυτή ας σημειωθεί ότι απαιτεί την απόλυτη και πλήρη πεποίθηση του δικαστή ως προς τους προτεινόμενους ισχυρισμούς). Πέρα των ανωτέρω σκοπός⁸ της πολιτικής δίκης είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί, μεταξύ άλλων, η προστασία των ιδιωτικών δικαιωμάτων, όπως αυτά προϋπάρχουν της δίκης, η διατήρηση και η αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης, η οποία έχει διαταραχθεί μέσω της διανοιγόμενης δικαστικής διαμάχης, η διατήρηση της αντικειμενικώς εννόμου τάξεως ή η συρροή πλειόνων σκοπών, που συχνά αντιφάσκουν μεταξύ τους. Υπάρχει μέρος της θεωρίας η οποία υποστηρίζει ότι ο σκοπός της δίκης θεμελιώνεται με την εύρεση της αλήθειας⁹ και άλλοι που εννοούν την πραγμάτωση του σκοπού πέρα από την εύρεση της αλήθειας. Εν προκειμένω πρέπει να σημειωθεί ότι η εύρεση της αλήθειας στην πολιτική δίκη, στην οποία επικρατεί η αρχή της διαθέσεως¹⁰ και της συζητήσεως¹¹, με δικαιώματα άρνησης μαρτυρίας αλλά και τον ανταγωνισμό ανάμεσα στην οικονομία της δίκης και την εύρεση της αλήθειας μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στην πολιτική δίκη, όπως και ανωτέρω αναφέρθηκε επιδιώκεται η τυπική αλήθεια.

---

⁸ Αθαν. Καΐση, Παράνομα αποδεικτικά μέσα, Θεσσαλονίκη (1986), σελ.13–14.

⁹ Μιχελάκη, Η σύγχρονος θεωρία του δικονομικού δικαίου ΕΕΝ 15 (1948), 65 (69).

¹⁰ Κ. Κεραμέα, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο (1986) αριθμ. 62

¹¹ Τ. Ράμμου, Τα συστήματα της ανακρίσεως και της συζητήσεως εν τη πολιτική δικονομία (1934), 5.

ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

I. Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΒΑΛΛΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ;

Το ερώτημα, το οποίο ανακύπτει εν προκειμένω, είναι το αν και υπό ποιες προϋποθέσεις πρέπει να εκτιμηθούν τα αποδεικτικά μέσα που αποκτήθηκαν παράνομα και κυρίως αν η απαγόρευση της χρήσης τους προσβάλλει το δικαίωμα της απόδειξης.

Εν πρώτοις, γίνεται φανερό ότι ο χαρακτηρισμός των «παρانونόμων» αυτών μέσων ως απαραδέκτων ενέχει αυτόματα περιορισμό του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος αποδείξεως, διαγράφοντας συγχρόνως και τα όριά του. Υφίσταται δηλαδή σύγκρουση ανάμεσα στο δικαίωμα αποδείξεως των διαδίκων και στην ανάγκη να περιορισθεί η δραστηριότητα η σχετική με τη συλλογή του αποδεικτικού τους υλικού στα πλαίσια της νομιμότητας. Η σύγκρουση βεβαία των αξιών αυτών επιβάλλει πολλές φορές τη συρρίκνωση του δικαιώματος αποδείξεως. Όσο όμως σεβαστό και αν είναι το δικαίωμα αποδείξεως δεν είναι δυνατόν να καταλύσει το Σύνταγμα και το νόμο. Συνεπώς το αν ένα αποδεικτικό μέσο είναι παραδεκτό ή απαράδεκτο δεν μπορεί να λυθεί με απλή αναφορά στο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα απόδειξης, ούτε στην απόλυτη απαγόρευση του άρθρου 19§32, αλλά είναι ζήτημα σύνθετο που απαιτεί σε κάθε περίπτωση σταθμίσεις και θεώρηση άλλων αρχών που κατοχυρώνονται επίσης από το Σύνταγμα όπως ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή της προσωπικότητας. Αυτό βέβαια προκύπτει και από το σύνολο του δικαίου της αποδείξεως (π.χ. 362, 365§1, 402 αρ. 1, 417§1 εδ. δ', 419§2, 421§1, 615§1 ΚΠολΔ) με δεδομένο βέβαια το γεγονός ότι ισχύει η αρχή ότι η αποδεικτική διαδικασία δεν μπορεί να λάβει χώρα κατά παράβαση κανόνων θεμελιωδών που προστατεύουν την αξία του ανθρώπου και την προσωπικότητα. Αυτοί οι περιορισμοί του δικαιώματος της απόδειξης δεν πρέπει να θεωρηθούν ως αντισυνταγματικοί υπό το πρίσμα πάντα ότι και το δικαίωμα αποδείξεως είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο.¹² Οι περιορισμοί δε

¹² Π. Γέσιου – Φάλτση, Το δικαίωμα αποδείξεως, στον τιμητικό τόμο «Προσφορά στον Γεώργιο Μιχαηλίδη - Νουαρό» τόμος Α', Αθήνα - Κομοτηνή (1987), σελ. 251 επ.

που τίθενται παρά τη συνταγματική θεμελίωση του δικαιώματος απόδειξης βρίσκουν συνταγματικό ορισμό και στο άρθρο 25§3 του Σ. κατά το οποίο η καταχρηστική άσκηση δικαιωμάτων δεν επιτρέπεται. Συνεπώς και η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος αποδείξεως είναι ανεπίτρεπτη συνταγματικά όπως αυτή άλλωστε εκφράζεται και από την χρησιμοποίηση παρανόμων – δηλαδή παρανόμως αποκτηθέντων – αποδεικτικών μέσων.¹³

II. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

Ως παράνομα αποδεικτικά μέσα εκλαμβάνονται εκείνα τα αποδεικτικά μέσα που εμπίπτουν στις διακρίσεις των αποδεικτικών μέσων του αρ. 339 Κ.Πολ.Δ.¹⁴ και που ανταποκρίνονται στις δικονομικές προϋποθέσεις των αποδεικτικών κανόνων, των οποίων όμως η κτήση ή η χρησιμοποίηση ή και αμφότερες προσκρούουν σε κάποιο κανόνα ουσιαστικού δικαίου. Πρόκειται δηλαδή εδώ για αθέμιτο τρόπο κτήσης αποδεικτικών μέσων μετά από παράνομη κατά το ουσιαστικό δίκαιο συμπεριφορά των διαδίκων και για την έρευνα της επίδρασης που έχει ο αθέμιτος τρόπος κτήσεως στο δικονομικό δίκαιο.

Τα αποδεικτικά μέσα που κτήθηκαν παράνομα μετά από παραβίαση διατάξεων συνταγματικού δικαίου είναι κατά κανόνα απαράδεκτα. Οι διαφοροποιήσεις αφορούν την ένταση της προστασίας που επιδιώκεται με το δικονομικό απαράδεκτο. Εδώ όμως τίθενται δύο ερωτήματα: πρέπει η προστασία να είναι απόλυτη, όπως απόλυτα διατυπωμένο επιτάσσει το άρθρο 19§3 του Συντ., με συνέπεια να έχουμε πάντοτε απαράδεκτο όταν η

¹³ Ν.Κ. Κλαμαρή, Η καταχρηστική άσκηση δικαιωμάτων, εν τω αστικώ δικονομικό δικαίω σε 298 επ.

¹⁴ Κ. Κεραμέα, Κονδύλη – Νίκα, Ερμηνεία Κ.Πολ.Δ., (αρ. 1-590), αρ. 339 αρ. 4 Κ.Πολ.Δ. «Είναι αμφίβολο αν μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην πολιτική δίκη αποδεικτικά μέσα αθεμίτως κτηθέντα. Η λύση πρέπει να εξαρτηθεί από τη βαρύτητα της παραβάσεως, από την εκτίμηση αν αυτή αφορά στη δημιουργία του αποδεικτικού μέσου ή μόνο στην περιέλευση του στον διάδικο και τέλος από τη στάθμιση αφενός του προστατευόμενου με την παραβίασθαισα διάταξη αγαθού και αφετέρου του συμφέροντος για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Έτσι πρέπει να θεωρούνται χωρίς άλλο απαράδεκτα στην πολιτική δίκη όσα αποδεικτικά μέσα δημιουργήθηκαν κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων (λ.χ. παγίδευση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων), όχι όμως και εκείνα που καταρτίστηκαν νομίμως για να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά μέσα, περιήλθαν όμως στον διάδικο παρανόμως (λ.χ. κλοπή, υπεξαγωγή). Επίσης πρέπει να θεωρηθεί απαράδεκτη η χρήση προσωπικού ημερολογίου (παραβίαση αρ. 9/2 Συντ.) καθώς και των εγγράφων των προσώπων που έχουν υποχρέωση εχεμύθειας (ιατρών, δικηγόρων-κλπ.).

πράξη κτήσεως ή χρήσεως του αποδεικτικού μέσου προσκρούει στον απαραβίαστο αυτό πυρήνα; Ή αρκεί σχετική προστασία ώστε μετά από στάθμιση των συγκρουόμενων αγαθών να οδηγούμεθα σε παραδεκτό ακόμα και όταν πρόκειται για αποδεικτικά μέσα που κτήθηκαν με προσβολή συνταγματικής διατάξεως.

Για τις περιπτώσεις κτήσεως αποδεικτικών μέσων με προσβολή διατάξεων ουσιαστικού δικαίου, εκτός από τις ακραίες γνώμες, υποστηρίχθηκαν και ενδιάμεσες συμβιβαστικές, που ενώ γενικά συνηγορούν υπέρ του παραδεκτού, διαφοροποιούνται όσον αφορά τη θεμελίωσή του.

III. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΧΘΕΙ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

1. Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΝΝΟΜΗΣ ΤΑΞΗΣ

Έχει υποστηριχθεί στη Γερμανία ότι το πρόβλημα μπορεί να αντιμετωπιστεί με βάση την αρχή της ενότητας της έννομης τάξης. (Kellner, JR 1950, 250 επ.). Σύμφωνα με την αρχή αυτή, τόσο το ουσιαστικό όσο και το δικονομικό δίκαιο είναι τμήματα ενός ενιαίου όλου και γι' αυτό το λόγο δεν πρέπει να είναι αντιφατική η μεταχείριση της κρίσιμης πράξης, δηλαδή δεν πρέπει να αποδοκιμάζεται από το ουσιαστικό δίκαιο και το δικονομικό να τη δέχεται. Είναι, υπό το πρίσμα των ανωτέρω, αντίθετο προς την αρχή της ενότητας της έννομης τάξης από τη μια μεριά το ουσιαστικό δίκαιο να τιμωρεί την κλοπή ενός εγγράφου και από την άλλη το δικονομικό δίκαιο να αποδέχεται το κλεμμένο αυτό έγγραφο ως παραδεκτό αποδεικτικό μέσο.¹⁵ Η άποψη όμως αυτή δε βρήκε απήχηση ακριβώς επειδή η έννομη τάξη παρουσιάζει πληθώρα αντιφάσεων τις οποίες πολλές φορές έχει θέσει σκόπιμα.¹⁶

---

¹⁵ Αθ. Καΐση, Παράνομα αποδεικτικά μέσα, Θεσσαλονίκη (1986), σελ. 45–46.

¹⁶ Βαγ. Μπέη, «Πολ.Δ. 444 αρ.3 – Το παραδεκτό μαγνητοταινιών που έχει υποκλέψει ιδιωτικός αστυνομικός» ΔΙΚΗ, 14, σελ. 140.

2. Η ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΑΡ. 183 ΤΟΥ ΓΕΡΜ. ΟΡΓ.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

Μια δεύτερη άποψη που έχει υποστηριχθεί στη Γερμανία είναι αυτή που επικαλείται την αναλογική εφαρμογή της παρ. 183 του Γερμανικού Οργανισμού Δικαστηρίων 6V6 (Kellner, JR 1950, 271).¹⁷ Κατά την παράγραφο αυτή, αυτός που διευθύνει τη διαδικασία πρέπει να αναφέρει στις αρμόδιες αρχές όσα εγκλήματα διεπράχθησαν κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης (κάποια αντιστοιχία συναντάμε και στα άρθρα 116–117 Κ.Πολ.Δ.). Σύμφωνα λοιπόν με αυτήν την άποψη, αφού το δικαστήριο έχει καθήκον να καταγγέλλει τις αξιόποινες πράξεις, κατ' αναλογία, θα πρέπει να απορρίπτει και ως απαράδεκτο το όποιο παράνομα αποκτηθέν αποδεικτικό μέσο. Ούτε όμως αυτή η άποψη βρήκε απήχηση ακριβώς διότι η παραγρ. 183 6V6 αναφέρεται σε αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης, ενώ το παράνομα αποκτηθέν αποδεικτικό μέσο ανήκει στον εξωδικονομικό χώρο και αποτελεί παράνομη πράξη η οποία αποτελεί αυτοτελώς αντικείμενο ποινικής δίκης.

3. ΜΑΤΑΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ

Έχει υποστηριχθεί βέβαια και μια τρίτη άποψη στη Γερμανία (Kellner, JR 1950, 271) η οποία πρότεινε την αναλογική εφαρμογή του παραγρ. 444 της γερμανικής πολιτικής δικονομίας. Η διάταξη αυτή ορίζει ότι, αν αποδειχθεί πως ένας διάδικος εξαφάνισε ή κατέστρεψε κάποιο κρίσιμο αποδεικτικό έγγραφο, με απώτερο σκοπό να εμποδίσει τον αντίδικό του να το χρησιμοποιήσει, τότε το δικαστήριο δύναται να θεωρήσει αποδεδειγμένους τους ισχυρισμούς του αντιδίκου σχετικά με την ύπαρξη και το περιεχόμενο του εγγράφου αυτού. Προτάθηκε λοιπόν η αναλογική εφαρμογή και στην περίπτωση των παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων. Κατ' αναλογία θα πρέπει να θεωρηθεί ότι ο διάδικος δεν ανταποκρίθηκε στο βάρος της απόδειξης που είχε, αν στηρίχθηκε σε αθέμιτο αποδεικτικό μέσο.¹⁸ Σχετικά με τα ανωτέρω έχει παρατηρηθεί ότι η παραγρ. 444 Γερμ. Πολ. Δ. εκφράζει μια γενικότερη αρχή, η οποία απαγορεύει να επικαλεστεί κανείς το δικό του άδικο. Γι' αυτό θα μπορούσε, να εφαρμοσθεί αναλογικά και για αθέμιτα αποκτηθέντα

¹⁷ Αθ. Καΐση, Παράνομα αποδεικτικά μέσα, Θεσσαλονίκη (1986), σελ. 32–33

¹⁸ Αθ. Καΐση, Παράνομα αποδεικτικά μέσα, Θεσσαλονίκη (1986), σελ. 33–36.

αποδεικτικά μέσα. Ωστόσο ούτε η ανωτέρω ρύθμιση δύναται να δώσει σαφή απάντηση στο κρίσιμο αυτό ζήτημα, αφού, 1) γίνεται φανερό πως η παραγ. 444 γερμ. Πολ.Δ. εφαρμόζεται άμεσα, ακόμα και αν δεν υφίσταται παράνομη πράξη και 2) γιατί η έννομη συνέπεια της παρ. 444 γερμ. Πολ.Δ. είναι να θεωρήσει αποδεδειγμένους τους ισχυρισμούς του αντιδίκου. Εν προκειμένω απόλυτη εφαρμογή των ανωτέρω θα σήμαινε την αποδοχή ως παραδεκτού του αθέμιτα αποκτηθέντος αποδεικτικού μέσου. Πέραν βέβαια των όσων αναφέρθηκαν, παρουσιάζεται μεταξύ άλλων ένα λογικό χάσμα, αφού η ανωτέρω ρύθμιση δε μας αναφέρει ρητά τις προϋποθέσεις με βάση τις οποίες θα μπορούσε, να γίνει ευθεία εφαρμογή της παραγ. 444 γερμ. Πολ.Δ.¹⁹ .

4. Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ZEISS

Κατά το Zeiss²⁰ η παρανομία που παρουσιάζεται στο χώρο του ουσιαστικού δικαίου δεν αρκεί για να εμποδίσει την αξιοποίηση του αποδεικτικού μέσου που αποκτήθηκε με τρόπο αθέμιτο. Για παράδειγμα αν ο ενάγων κλέψει από τον εναγόμενο το έγγραφο που αποδεικνύει την σύμβαση του δανείου, παραδεκτά μπορεί να το χρησιμοποιήσει ως αποδεικτικό μέσο, αφού μόνο μέσω αυτού θα ήταν δυνατόν να αποδειχθεί η κατάρτισή του. Αυτό όμως είναι διάφορο με την περίπτωση εκείνη όπου η χρησιμοποίηση του αποδεικτικού μέσου που κτήθηκε παράνομα συνιστά μια νέα παράνομη πράξη.²¹ Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα στην περίπτωση εκείνη κατά την οποία υπάρχει μαγνητοταινία με μαγνητοφώνηση που έγινε χωρίς τη συγκατάθεση αυτού που μιλά, συνιστώντας με αυτόν τον τρόπο προσβολή του δικαιώματος που έχει στην προσωπικότητά του, δηλαδή ενός δικαιώματος που προστατεύεται όχι μόνο από το κοινό ουσιαστικό δίκαιο (ΑΚ57) αλλά και από το ίδιο το Σύνταγμα. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η ακρόαση και η εξέταση της μαγνητοταινίας από το δικαστήριο θα συνιστούσε μια νέα προσβολή του δικαιώματος που έχει ο αντίδικος στην προσωπικότητά του. Γι' αυτό και η εξέταση της από το δικαστήριο απαγορεύεται.

¹⁹ Βαγ. Μπέη, «Το παραδεκτό μαγνητοταινιών που έχει υποκλέψει ιδιωτικός αστυνομικός» Πολ. Δ. 444 αρ.3 – ΔΙΚΗ, 14, σελ. 141.

²⁰ Αθ. Καίση, Παράνομα αποδεικτικά μέσα, Θεσσαλονίκη (1986), σελ. 30–51.

²¹ Βαγ. Μπέη, Πολ. Δ. 444 αρ.3 – «Το παραδεκτό μαγνητοταινιών που έχει υποκλέψει ιδιωτικός αστυνομικός» ΔΙΚΗ (14), σελ. 141.

Ωστόσο σε, αυτό το σημείο θα ήταν δυνατόν να αναφέρουμε τις περιπτώσεις τις οποίες ο Zeiss θεωρεί ότι η μαγνητοταινία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως παραδεκτό αποδεικτικό μέσο. Έτσι, θεωρείται παραδεκτή η χρήση της μαγνητοταινίας στις εμπορικές συναλλαγές καθώς οι περισσότερες επιχειρήσεις μαγνητοφωνούν τις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις τους, αλλά και σε περίπτωση κατάστασης ανάγκης ή άμυνας (π.χ. εκβιασμού). Δεν αρκεί όμως για τη θεμελίωση του παραδεκτού, μόνο το συμφέρον του διαδίκου να ανταποκριθεί στο βάρος απόδειξης που έχει αλλά προηγουμένως να γίνει μια στάθμιση συμφερόντων. Έτσι, στην περίπτωση που σύζυγος βρίζει και κακομεταχειρίζεται την σύζυγό του και τη χλευάζει πως αν κινήσει δίκη διαζυγίου για τους λόγους αυτούς, αυτός θα αρνηθεί τα πάντα, εν προκειμένω η χρήση της μαγνητοταινίας είναι παραδεκτή.

Με βάση το ανώτερω, οι εξαιρέσεις θα πρέπει να προσδιορίζονται με τους ακόλουθους δύο παράγοντες: πρώτον, από τη βαρύτητα της προσβολής που γίνεται στο γενικό δικαίωμα το οποίο έχει ο αντίδικος στην προσωπικότητά του και δεύτερο από το σκοπό που επιδιώκεται με την αξιοποίηση του αθέμιτα αποκτημένου αποδεικτικού μέσου, ο οποίος θα πρέπει να βρίσκεται σε μια ανεκτή σχέση με τη βαρύτητα της προσβολής. Εν προκειμένω συνίσταται και η αδυναμία της ανωτέρω άποψης καθώς η σχέση του σκοπού τούτου με την βαρύτητα της προσβολής δεν είναι ευκολοπροσδιόριστη.

5. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ: ΣΤΑΜΟΥΛΗ, ΜΠΕΗ ΚΑΙ ΚΑΛΑΒΡΟΥ

Κατά την άποψη του Σταμούλη η φωνοληψία που γίνεται χωρίς τη συγκατάθεση του συνομιλητή του είναι κατ' αρχάς απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο, εκτός αν εξαιρετικά γίνεται για: α) τη διαφύλαξη εννόμων αγαθών των οποίων η σπουδαιότητα θεωρείται μεγαλύτερη από το δικαίωμα να διαθέτει κανείς τον προφορικό του λόγο, β) τις σχέσεις μεταξύ των συζύγων αλλά και για γ) σε περίπτωση κατάστασης ανάγκης²² ή άμυνας²³.

Η άποψη του Μπέη ξεκινάει από το άρθ. 116 Κ.Πολ. που απαγορεύει κακόπιστη συμπεριφορά και την παραβίαση των χρηστών ηθών.²⁴ Γίνεται

²² Κ. Μπέη, Απόδειξη, μαθήματα πολιτικής δικονομίας, 1983, σελ.183.

²³ Σταμούλη, Φωνοληψία και έννομος τάξις, ΝοΒ.23, σελ.262.

²⁴ Κ. Μπέη, Πολιτική Δικονομία, ΙΑ', αρ.106 – 207, σελ.595 επ.

επίσης αναφορά στο αρ. 9§1Σ και στην περίπτωση άρνησης της τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων γίνεται αναφορά στο άρθ. 57 ΑΚ. Εξαιρετικά λοιπόν τα παράνομα αποκτηθέντα αποδεικτικά μέσα θεωρούνται απαράδεκτα α) όταν το αποδεικτικό μέσο έχει ως αντικείμενο τη συμπεριφορά του προσώπου στο χώρο των περιουσιακών του συναλλαγών, έχει ληφθεί όμως με συνθήκες που συνιστούν παγίδευσή του, κάτι που αντίκειται στην καλή πίστη και β) όταν το αποδεικτικό μέσο έχει ως αντικείμενο εκδήλωσης του προσώπου μέσα στην απόρρητη σφαίρα της ιδιωτικής του ζωής. Κάποιες επιφυλάξεις γίνονται δεκτές για τις δίκες διαζυγίου.

Τέλος, η άποψη του Καλαβρού²⁵ συνοψίζεται στον ισχυρισμό του ότι η λύση του προβλήματος πρέπει να αντληθεί απευθείας από το Σύνταγμα αφού η πολιτική δικονομία δε διαθέτει διατάξεις, με τη βοήθεια των οποίων θα μπορούσε να κριθεί απαράδεκτη ή όχι η χρησιμοποίηση της αθέμιτης μαγνητοφωνικής αποτύπωσης και των εν γένει παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων. Η συνταγματική προστασία της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας είναι, κατ' αυτόν, χάριν του κοινού συμφέροντος και έτσι θα ελέγχεται κάθε φορά με βάση την αρχή της αναλογίας μέσου και σκοπού²⁶, αν η συγκεκριμένη ενέργεια, με την οποία προσβάλλεται η προσωπικότητα, είναι δικαιολογημένη ενόψει των θεσπιζόμενων από το σύνταγμα ορίων στην άσκηση του δικαιώματος της προσωπικότητας. Περίπτωση, κατ' αυτού, δικαιολογημένης προσβολής της προσωπικότητας είναι εκείνη της άμυνας κατά τα άρθρα 284 ΑΚ και 22 Π. Κ. Κατά τον Καλαβρό όταν η χρησιμοποίηση των παρανόμων κτηθέντων αποδεικτικών μέσων αποτελεί προσβολή ειδικών ατομικών δικαιωμάτων θα πρέπει να θεωρείται απαγορευμένη όχι μόνο η σχετική ενέργεια του δικαστή ως κρατικού οργάνου, αλλά λόγω της τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων και αυτού του διαδίκου, που προσάγει και επικαλείται αυτά τα αποδεικτικά μέσα. Η απαράδεκτη αυτή χρησιμοποίηση αυτών των αποδεικτικών μέσων επίφερε κυρώσεις

---

²⁵ Κων. Φ. Καλαβρού, Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη, Αθήνα – Κομοτηνή 1991. σελ.58 επ.

²⁶ Βαγ. Μπέη, «Η αρχή της αναλογικότητας» ΔΙΚΗ, 30, σελ.478 επ.

δικονομικού και ουσιαστικού χαρακτήρα όπως για παράδειγμα εκείνες των άρθρων 559 αρ. 11 Κ.Πολ.Δ., 370 α Π.Κ., 57 και 59 Α.Κ.²⁷

6. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΑΠΟΨΕΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 2001

Όπως συνάγεται και από τα προηγούμενα η επίκληση ενός αποδεικτικού μέσου δεν είναι παραδεκτή, όταν η χρήση του στο δικαστήριο συνιστά προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας του αντιδίκου, κάτι που προστατεύεται από το αρ. 2§1 Συντ. Εν συνεχεία αν η επίκληση του κρίσιμου αποδεικτικού μέσου προσβάλλει το δικαίωμα στον ιδιωτικό βίο, έτσι όπως αυτό εννοείται στο αρ. 9§1 Συντ., τότε και υπό την προϋπόθεση πλέον ότι γίνεται δεκτή η θεωρία για την τριτενέργεια των ατομικών δικαιωμάτων, η επίκληση του αποδεικτικού μέσου, είναι απαράδεκτη. Τέλος, εξαιρετικά ο σύζυγος θα έπρεπε να υπομείνει την ενδεχόμενη προσβολή του δικαιώματος - που έχει στον ιδιωτικό βίο του -, όταν αντικείμενο της απόδειξης είναι παραβιάσεις των συζυγικών και γονικών υποχρεώσεών του. Εν προκείμενω ο ενάγων (σύζυγος) πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προστατέψει το δικό του δικαίωμα στην προσωπικότητά του, που ισχυρίζεται ότι προσέβαλε ο εναγόμενος. Επιπροσθέτως το αρ.21§1 Συντ. προστατεύει τον υγιή γάμο με αποτέλεσμα ο κλονισμένος να πρέπει να λυθεί. Συνακόλουθα όταν ένας σύζυγος επιθυμεί τη λύση του θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να προσκόμιζα κάθε πρόσφορο αποδεικτικό μέσο. Όμως, σε μια τέτοια περίπτωση μόνο ο σύζυγος προσωπικά θα μπορεί να παραβιάσει το δικαίωμα του άλλου συζύγου στον ιδιωτικό βίο του και ποτέ ένας τρίτος. Γι' αυτό και οι τηλεφωνικές υποκλοπές (οι οποίες σημειώνεται πως είναι αξιόποινη πράξη σύμφωνα με το 370 α' Π.Κ.) ή οι μαρτυρικές καταθέσεις ενός ιδιωτικού αστυνομικού, θα πρέπει να αποκρούονται από το δικαστήριο ως αθέμιτο αποδεικτικό μέσο. Ωστόσο όσον αφορά τα ζητήματα των γαμικών σχέσεων θα ήταν δυνατόν να αναφέρουμε ότι τροποποιούνται αρκετά με το ν. 1329/1983 και με το αρ. 1387 ΑΚ. § 2 κατά το οποίο «η ρύθμιση από τους συζύγους, του κοινού τους βίου πρέπει να μην παραβιάζει τη σφαίρα της

---

²⁷ Δ, Ι 7, σελ.134–135.

προσωπικότητας του». Τέλος θα ήταν δυνατόν να συναγάγουμε και το γεγονός ότι όταν η εξέταση του αποδεικτικού μέσου συνιστά προσβολή άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων, θα πρέπει να γίνεται στάθμιση της βαρύτητας όπου έχει από τη μια μεριά το συμφέρον, για την προστασία του οποίου γίνεται η προσβολή και από την άλλη το προσβαλλόμενο συνταγματικά δικαίωμα.

Η ελληνική δικονομική επιστήμη και θεωρία δεν κατάφερε να δώσει μια σαφή λύση ως προς την τύχη των παράνομων αποδεικτικών μέσων. Ωστόσο η νομολογία για το παραδεκτό ή όχι των παρανόμως αυτών αποδεικτικών μέσων εμφανίζει ποικιλία θέσεων. Κρατούσα λοιπόν στην Ελλάδα γνώμη φαίνεται να είναι το απαράδεκτο αποδεικτικών μέσων που κτήθηκαν με προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προσωπικότητας. Στη γενική αυτή θέση υπάρχει ομοφωνία. Η διαφοροποίηση αφορά τη θεμελίωση του απαράδεκτου και την έκταση των εξαιρέσεων.

ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΚΤΗΘΕΝΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΚΕΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

1. ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΚΤΗΘΕΝΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Σε αυτά περιλαμβάνονται η εμπορική αλληλογραφία, τα ερωτικά γράμματα, τα ημερολόγια με προσωπικές σημειώσεις, οι λογαριασμοί και τα τιμολόγια, οι αποδείξεις, οι φωτογραφικές και κινηματογραφικές αναπαραστάσεις, οι μηχανικές απεικονίσεις, οι έγχρωμες διαφάνειες ακόμη και οι ακτινογραφίες ως αποδεικτικά μέσα τα οποία οι διάδικοι επικαλούνται και προσκομίζουν για την απόδειξη των ισχυρισμών τους. Και εδώ βέβαια το ερώτημα υπό ποιες προϋποθέσεις η χρησιμοποίηση αυτών των αποδεικτικών μέσων είναι δυνατή όταν αυτά έχουν αποκτηθεί με τρόπο παράνομο.

Εν προκειμένω, θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η προβληματική εκδηλώνεται όταν το παρανόμως κτηθέν αποδεικτικό μέσο είναι και το μοναδικό αποδεικτικό μέσο. Διαφορετικά, αν προσκομίζονται και άλλα, ο δικαστής δύναται στα πλαίσια της ελεύθερης εκτιμήσεως του να θεμελιώνει την απόφασή του με αιτιολογίες που στηρίζονται σε ένα παραδεκτό

αποδεικτικό μέσο παρά το γεγονός ότι πηγή της δικανικής του πεποίθησης υπήρξε το παράνομο αποδεικτικά μέσο. Ας σημειωθεί ότι όταν συμβαίνει αυτό, η έλλειψη δηλαδή αναφοράς σε συγκεκριμένο αποδεικτικό μέσο δε δικαιολογεί αναίρεση κατά το 559 αριθμ. 19.

2. ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΡΟΣΙΤΗ ΣΦΑΙΡΑ

Με βάση την ανωτέρω αρχή τα έγγραφα που κτήθηκαν με αθέμιτο τρόπο είναι απαράδεκτα όταν η κτήση τους προσκρούσει σε διατάξεις που προστατεύουν αξίες για την προστασία των οποίων εάν επρόκειτο περί αιτήσεως επιδείξεως εγγράφων ο διάδικος ή ο τρίτος θα εδικαιούντο να αρνηθούν την επίδειξη (αρ. 450-452 Κ.Πολ.Δ.). Μια επισκόπηση της διάταξης του άρθρου 401 αλλά και του 402 παρέχει τον ακόλουθο ελάχιστο πυρήνα για την εξειδίκευση του σπουδαίου λόγου με την ύπαρξη του οποίου δικαιούται ο διάδικος να προτείνει το απαράδεκτο του παρανόμως κτηθέντος αποδεικτικού μέσου:

- 1) προστασία σχέσεων εμπιστοσύνης (401 αριθμ. 1)
- 2) προστασία σχέσεων συγγενείας (401 αριθμ. 2)
- 3) προστασία από κίνδυνο διώξεως για αξιόποινη πράξη (402 αριθμ. 1)
- 4) προστασία της τιμής (402 αριθ. 1) και
- 5) προστασία καλλιτεχνικού ή επαγγελματικού απορρήτου. (402 αριθμ. 2)

Σπουδαίος λόγος άλλωστε που δικαιολογεί τη μη επίδειξη είναι και η στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων μέσα από την οποία κρίνεται ότι η βλάβη που υφίσταται ο αιτούμενος την επίδειξη διάδικος από τη μη επίδειξη του εγγράφου, είναι μικρότερη από τη βλάβη που θα υποστεί ο αντίδικος του από την επίδειξη. Απαράδεκτα εξάλλου θα είναι και τα έγγραφα που κτήθηκαν με προσβολή διατάξεων που προστατεύουν την απαραβίαστη σφαίρα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και προσωπικότητας. Απόρροια ακόμα της δικονομικά απρόσιτης σφαίρας είναι και η περίπτωση όπου σε μια δίκη επιδιώκεται η αναγνώριση υπάρξεως σχέσεως γονέα και τέκνου και ο διάδικος χωρίς ειδικούς λόγους υγείας αρνείται να υποβληθεί σε επιστημονικά εμπειριστατωμένες ιατρικές εξετάσεις, οι οποίες του επιβλήθηκαν από το δικαστήριο ως αναγκαίο αποδεικτικό μέσο για τη διαπίστωση της πατρότητας. Με την άρνηση του λοιπόν αυτή κατά το αρ. 615 Κ.Πολ.Δ. οι ισχυρισμοί του αντιδίκου λογίζονται ως αποδεδειγμένοι εισάγοντας με αυτόν τον τρόπο μια

πλασματική αλήθεια.

3. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

Το παράνομα αφαιρεθέν ημερολόγιο διαδίκου το οποίο λόγω της φύσης του προσωπικού του χαρακτήρα ο διάδικος δικαιούται να μην το επιδείξει χαρακτηρίζεται ως απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο. Στο ημερολόγιο, όπως είναι γνωστόν εμπεριέχονται μεταξύ άλλων πέρα από αντικειμενικά γεγονότα, κρίσεις, σκέψεις, επιθυμίες του συντάκτη που πολλές φορές καθιστούν την διάκριση του πραγματικού από το φανταστικό δυσχερέστατη. Γι' αυτόν το λόγο και η αποδεικτική αξία του ημερολογίου, είναι εξαιρετικά μειωμένη.

4. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Το απόρρητο σφραγισμένων επιστολών που ανταλλάσσουν τα άτομα είναι κατά τη συνταγματική επιταγή του άρθρου 19 απολύτως απαραβίαστο ακόμη και όταν δεν έχουν ταχυδρομηθεί αλλά βρίσκονται στα χέρια του αποστολέα ή τρίτου ή μεταφέρονται από ιδιώτη.

Άλλωστε το αρ. 370 Π.Κ. τιμωρεί όχι μόνο εκείνου που αθέμιτα και με το σκοπό να λάβει γνώση του περιεχομένου, ανοίγει κλεισμένη επιστολή, αλλά και όποιον παραβιάζει τον κλεισμένο χώρο στον οποίο φυλάσσεται επιστολή έστω και ανοιγμένη από τον παραλήπτη της. Η έννομη συνέπεια της συνταγματικής προστασίας του απορρήτου είναι ότι το περιεχόμενο μιας επιστολής «που το απόρρητο της παραβιάσθηκε οπωσδήποτε από κρατικό όργανο ή ιδιώτη (δεχόμενοι την θεωρία της άμεσης τριτενέργειας) δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί έγκυρα ως νόμιμο αποδεικτικό στοιχείο ενώπιον δικαστηρίου ή οποιασδήποτε άλλης αρχής». Η γνώμη αυτή θεμελιώνει το απαράδεκτο στην παραβίαση του άρθρου 19 Συντ. Το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχθηκε ότι «η παραβίασις κλεισμένης επιστολής επάγεται, ως προσβάλλουσα συνταγματικώς προστατευόμενον δικαίωμα, πέραν της ποινικής ευθύνης του παραβάτου και την αδυναμίας χρήσης της επιστολής ταύτης ως αποδεικτικού μέσου.²⁸ Το απαράδεκτο θεωρήθηκε εδώ η αναγκαία απόρροια της προσβολής του συνταγματικά προστατευόμενου δικαιώματος χωρίς άλλη ιδιαίτερη θεμελίωση.

---

²⁸ Συμ. Επικρατείας, 135/1976, σελ.8 παραπέμπει στο Συμβ./Επικρ. 446/1949.

Τότε μόνο οι επιστολές είναι παραδεκτό αποδεικτικό μέσο όταν (αρ.19 Συντ. και 370 ΠΚ) όταν ο διάδικος ή ο τρίτος έχει υποχρέωση να τις επιδείξει. Και αυτό συμβαίνει στις εμπορικής φύσεως επιστολές με περιεχόμενο που δεν αφορά σε κάποιο απόρρητο αλλά και αυτές που δεν έχουν εμπιστευτικό περιεχόμενο. Σημασία έχει η βούληση του αποστολέα αλλά και η ατμόσφαιρα που έχει δημιουργήσει. Τέλος επιστολές με υβριστικό περιεχόμενο ή εμπειρεύουσες απειλές δεν είναι εμπιστευτικές και άρα παραδεκτές, όπως άλλωστε και αυτές που είναι ανώνυμες.

5. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ, ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

(444 αριθ. 3 Κ.Πολ.Δ).

Οι φωτογραφικές και κινηματογραφικές αναπαραστάσεις θεωρούνται ιδιωτικά έγγραφα.²⁹ Η φωτογραφία λοιπόν, η οποία λήφθηκε κρυφά – χωρίς τη βούληση του ατόμου που φωτογραφήθηκε είναι κατά κανόνα παράνομη γιατί προσβάλλει το δικαίωμα του επί της προσωπικότητας (9§1 Συντ. και 57ΑΚ). Ωστόσο δεν συνιστά προσβολή η λήψη φωτογραφίας παιδιού που έπαιζε σε ελεύθερο χώρο. Φωτογραφίες που λήφθηκαν με τρόπο παράνομο είναι παραδεκτές μόνο όταν ο διάδικος έχει υποχρέωση να τις επιδείξει. Φωτογραφίες πραγμάτων είναι παραδεκτά αποδεικτικά μέσα όταν συγχρόνως αυτά έχουν και μόνιμη διάρκεια π.χ. η φωτογραφία επιτύμβιας πλάκας (ΑΠ 1056/1975, ΝοΒ 1976.391).³⁰ Φωτογραφίες όμως προσώπων το περιεχόμενο των οποίων απεικονίζει εκδηλώσεις από την απόρρητη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής του διαδίκου, γι' αυτές δεν υπάρχει υποχρέωση επιδείξεως και συνεπώς συνιστούν απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο. Απαράδεκτες είναι και οι σειρές φωτογραφιών ή και ολόκληρα κινηματογραφικά φιλμ τα οποία είναι απόρροια συστηματικής παρακολούθησης ή κατασκόπευσης της ιδιωτικής ζωής ενός ατόμου, αφού και γι' αυτά δύσκολη είναι επιβολή υποχρεώσεως επιδείξεως. Τα αυτά ισχύουν και για φωτογραφίες που βρίσκονται στα χέρια του διαδίκου ενός τρίτου και αφαιρούνται παράνομα από τον φέροντα το βάρος της απόδειξης διάδικο.

---

²⁹ Κ. Μπέη, Γενικές Αρχές και ερμηνεία των άρθρων Τόμος 8 αρ. 351–494, Δεκέμβριος 1975, σελ. 1738 επ.

³⁰ Κεραμέα – Κονδύλη – Νίκα, Ερμηνεία Κ.Πολ.Δ. αρ.1 – 590, αρθρ. 444 αρ.6.

6. Η ΜΑΓΝΗΤΟΤΑΙΝΙΑ

Κατόπιν συνοπτικής εξέτασης νομολογιακών δεδομένων³¹ γίνεται φανερό ότι η μαγνητοφώνηση τηλεφωνικής συνδιαλέξεως που γίνεται χωρίς τη γνώση αλλά κυρίως χωρίς τη συναίνεση των συνδιαλεγόμενων, των διαδίκων ή μη, είναι αντίθετη προς τα άρθρα 9§1 και 19§1³² Συντ. και η σχετική μαγνητοταινία προσαγόμενη ως αποδεικτικό μέσο είναι απαράδεκτη και δε λαμβάνεται υπόψη. Όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ συζύγων – με τη δικαιολογία ότι υφίσταται δικαίωμα επί της προσωπικότητας του άλλου – είναι παραδεκτές ακριβώς γιατί δικαιολογείται από τον ειδικό δεσμό του γάμου. Γίνεται μάλιστα δεκτό ότι το απαράδεκτο, λόγω της συνταγματικής θεμελίωσης του έχει απεριόριστη και απόλυτη ισχύ έτσι ώστε να αποτελείται η κατάλυση με νόμο. Επομένως το απαράδεκτο δεν αίρεται ακόμη και αν η χωρίς συναίνεση μαγνητοφώνηση έγινε προς διαφύλαξη δικαιολογημένου εννόμου συμφέροντος. Ως συνέπεια της ίδιας παραδοχής δεν αναγνωρίζεται πλέον εξαίρεση ούτε σε δίκες που αφορούν συζυγικές σχέσεις. Εξαίρεση μόνη πρέπει να γίνει δεκτή μόνο αν η μαγνητοφώνηση έγινε χάριν προστασίας αγαθού συνταγματικώς υπέρτερου των επικοινωνιών λ.χ. της ζωής ή του δημοκρατικού πολιτεύματος.³³

7. ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Παράνομη κατάθεση ενός μάρτυρα υπάρχει εκτός των άλλων, όταν ο μάρτυρας απέκτησε γνώση των γεγονότων για τα οποία καταθέτει παγιδεύοντας ή με άλλο τρόπο παρεμβαίνοντας σε τηλεφωνική σύνδεση με σκοπό να πληροφορηθεί ή να μαγνητοφωνήσει το περιεχόμενο της τηλεφωνικής συνδιαλέξεως μεταξύ τρίτων (370α, 1 ΠΚ.) ή επειδή παρακολούθησε αθέμιτα με ειδικά τεχνικά μέσα ή μαγνητοφώνησε προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων που δε διεξάγεται δημόσια (370 α, 2 ΠΚ). Η περίπτωση άλλωστε παραβίασης της υποχρέωσης επαγγελματικής εχεμύθειας κρίνεται ως παραδεκτό αποδεικτικό μέσο.

³¹ Κ.Φ. Καλαβρού, Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη, Αθήνα – Κομοτηνή (1991)

³² Κ. Γκόλια – Α. Κολλιόπουλου, 116, 444 ΚΠολ.Δ, Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη, (21) σελ.685 επ

³³ Κεραμέα – Κονδύλη – Νίκα, Ερμηνεία Κ.Πολ.Δ. αρ.1 – 590, Τόμος Α΄ αρ.7.

Ενδιαφέρον εξάλλου παρουσιάζουν οι περιπτώσεις μαρτύρων οι οποίοι έλαβαν γνώση πραγμάτων ή γεγονότων με προσβολή της απόρρητης σφαίρας της προσωπικότητας. Το γερμανικό Ακυρωτικό αποφάνθηκε σε δίκη διαζυγίου ότι η μαρτυρία του προσώπου που επί σειρά ετών έβλεπε και άκουγε από τις δύο κρυφές τρύπες του τοίχου μετά από εντολή του συζύγου τη συζυγική ζωή είναι απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο. Το δικαστήριο συνήγαγε το απαράδεκτο από την παράνομη πράξη προσβολής του απορρήτου και οικογενειακής ζωής δικαιολογώντας το απαράδεκτο με το επιχείρημα της γενικής προσλήψεως. Οι σύζυγοι με αυτήν την έννοια δε θα κάνουν χρήση συναφών μεθόδων όταν γνωρίζουν ότι τα έτσι αποκτηθέντα αποδεικτικά μέσα θα είναι απαράδεκτα αλλά και με τη σκέψη ότι το παραδεκτό θα ενίσχυε την παράνομη δράση.

Αποκρουστέα είναι και η μαρτυρική κατάθεση ιδιωτικού αστυνομικού ο οποίος παρακολουθεί συστηματικά τη ζωή του διαδίκου σε βάρος του οποίου καταθέτει.

ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΑ

Στο σημείο αυτό κρίσιμη θεωρείται μια επισκόπηση όσον αφορά την πρόβλεψη του ποινικού κώδικα όσον αφορά το ζήτημα των παράνομα κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και συγκεκριμένα της παράνομα κτηθείσας μαγνητοταινίας. Ο Ποινικός Κώδικας εμφανίζεται ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένος πάνω στο φαινόμενο των τηλεφωνικών υποκλοπών. Το άρθρο 370Α, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 33§8 του νόμου 2172/93 τιμωρεί την παραβίαση του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας. Στην §1 του άρθρου αυτού προβλέπεται ότι «Όποιος αθέμιτα παγιδεύει ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο παρεμβαίνει σε τηλεφωνική σύνδεση ή συσκευή με σκοπό να πληροφορηθεί ή να μαγνητοφωνήσει το περιεχόμενο τηλεφωνικής συνδιάλεξης μεταξύ τρίτων τιμωρείται με φυλάκιση. Η χρησιμοποίηση από το δράστη των πληροφοριών ή μαγνητοταινιών που αποκτήθηκαν με αυτόν τον τρόπο θεωρείται επιβαρυντική περίπτωση».

Επιπλέον, η §3 του άρθρου τιμωρεί και τη χρήση των μαγνητοταινιών που αποκτήθηκαν με τον τρόπο της §1.³⁴

N.2472/1997

Το ζήτημα της προστασίας των δεδομένων στην ΕΚ τίθεται για πρώτη φορά το 1974 με σχετική εισήγηση του Άγγλου ευρωβουλευτή λόρδου Μάνσφιλντ³⁵ προς το Ευρωκοινοβούλιο, στην οποία παρατηρούσε, πως πρέπει να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα εκ μέρους της Κοινότητας για την προστασία των πολιτών εν όψει της ταχύτατης εξέλιξης της τεχνολογίας στον τομέα της ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων. Δυστυχώς και παρά την «έγνοια» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η οποία εκδηλώθηκε με σχετική απόφασή του «για την προστασία του ατόμου από την τεχνολογική εξέλιξη», δεν ήταν η προστασία των δεδομένων στις προτεραιότητες της Κ.Κ. Ωστόσο αξίζει να παρατεθεί εδώ μια σειρά από ειδικότερες ρυθμίσεις τόσο ευρωπαϊκού όσο βέβαια και διηπειρωτικού χαρακτήρα οι οποίες στόχο είχαν την προάσπιση της ιδιωτικής ζωής αλλά και της δυνατότητας του πολίτη να ασκεί ελεύθερα και πραγματικά τα θεμελιώδη ατομικά του δικαιώματα:

1. Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ο.Η.Ε. 1948), όπου στο άρθρο 12 γίνεται λόγος για την προστασία της ιδιωτικής ζωής ως ατομικού δικαιώματος.³⁶
2. Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α. ή Σύμβαση της Ρώμης, 1950) στην οποία στο άρθρο 8 κατοχυρώνεται το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της ελεύθερης κυκλοφορίας της πληροφορίας.
3. Απόφαση (Resolution) αρ 2450/1968 (Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε.) όπου γίνεται λόγος για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έναντι του κινδύνου που εγκυμονούν τα ηλεκτρονικά μέσα.

---

³⁴ Ευαγ. Μπαλογιάννη, Πολ.Δ. 116, Σ5§1, 9§1 εδ 2, 19 εδ. 1, Τηλεφωνικές συνδιαλέξεις που έχουν υποκλαπεί ως αποδεικτικό μέσο, Δ26, 476 επ

³⁵ Γεωργ. Λούκερη, Εναρμόνιση του δικαίου της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ΝοΒ 1997, σελ. 547 επ

³⁶ Κρυστ. Ντούρου, νόμος 2472/1997, Όροι και Όρια επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σελ. 10 επ

4. Σύσταση (Recommendation) αρ. 509/1968 (Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης) στην οποία αναφέρονται δικαιώματα του Ανθρώπου αλλά και σύγχρονα επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα.
5. Αποφάσεις 22/26-9-1973 και 29/20-9-1974 (Συμβούλιο Υπουργών της Ε.Ο.Κ) οι οποίες αφορούσαν στη λήψη των αναγκαίων μέτρων για τη διαφύλαξη της ιδιωτικής ζωής έναντι της χρήσης τραπεζών δεδομένων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα αντίστοιχα.
6. Απόφαση 721/1-2-1980 (Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης) στην οποία αναζητούνται τρόποι βελτίωσης της λειτουργίας στο πλαίσιο της Ε.Ο.Κ, των Αρχών που θα παρείχε η (επικείμενη τότε) Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των Δεδομένων και στην οποία γίνεται σύσταση στα Κοινοβούλια των Κρατών Μελών της θέσπισης νομοθεσίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής σύμφωνα με τις Αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης, με στόχο τη διευκόλυνση και επιτάχυνση της θέσης σε ισχύ της ανωτέρω Σύμβασης.
7. Απόφαση 890/1-2-1980 (Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης) στην οποία γίνεται έρευνα από την αρμόδια επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης ως προς την σκοπιμότητα τροποποίησης της Σύμβασης της Ρώμης (άρθρα 8 και 10) ή συμπλήρωσή της με νέο άρθρο, ώστε να καλυφθεί το κενό ως προς την επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών.
8. Σύσταση του Συμβουλίου του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης 23.9.1980 στην οποία υπήρχε Ειδική Σύσταση για τις κατευθυντήριες γραμμές οι οποίες αναφέρονταν στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και στις διασυνοριακές ροές δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
9. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτόματη επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών (Στρασβούργο, 28-1-1981), το οποίο υπήρξε το πρώτο δεσμευτικό διεθνές κείμενο που χάραξε την αφετηρία μιας νέας περιόδου για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η Σύμβαση αυτή κωδικοποίησε τις αρχές που αποτελούσαν το «σκληρό πυρήνα» της προστασίας των Δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όπως π.χ. την ποιότητα της επεξεργασίας, τα ευαίσθητα δεδομένα και τα δικαιώματα των

ενδιαφερομένων κάθε φορά προσώπων και ταυτόχρονα έθεσε κανόνες για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο της διασυνοριακής ροής πληροφοριών.

10. Διακήρυξη για την ελευθερία της εκφράσεως και της πληροφορίας (Συμβούλιο Υπουργών Ευρωπαϊκής Ένωσης, 24-4-1982) / Σύσταση 1037/3-7-1986 για την προστασία των δεδομένων και την ελευθερία της πληροφορίας (Κοινοβουλευτική Συνέλευση Ε.Ο.Κ.). Στόχος των κειμένων αυτών υπήρξε η εξουσιοδότηση από το Συμβούλιο των Υπουργών της ΕΟΚ της υφιστάμενης αρμόδιας Επιτροπής Εμπειρογνομώνων, ώστε η τελευταία να προσδιορίσει τα κριτήρια με βάση τα οποία θα καθίστατο ευκαίριος ο συγκερασμός της ανάγκης για προστασία των δεδομένων και της ανάγκης για πρόσβαση στις επίσημες πληροφορίες, συστήνοντας ταυτόχρονα και κάποιο κατάλληλο νομικό όργανο. Παράλληλα απευθυνόταν σε όσα κράτη – μέλη δεν είχαν ακόμα κυρώσει την ανωτέρω σύμβαση, καλώντας τα να την κυρώσουν.
11. Σύσταση για τις ιατρικές τράπεζες πληροφοριών (Συμβούλιο Υπουργών της Ευρώπης, 23-1-1981).
12. Σύσταση για τις επιστημονικές και στατιστικές έρευνες (Συμβούλιο Υπουργών της Ευρώπης 23-9-1983).
13. Σύσταση για την απευθείας προώθηση πωλήσεων (Συμβούλιο Υπουργών της Ευρώπης 25-10-1985).
14. Διακήρυξη για τις διασυνοριακές ροές δεδομένων (Εκπρόσωποι των Κρατών Μελών του Ο.Ο.Σ.Α. 11-4-1985). Εδώ το ενδιαφέρον εστιάζεται στην αναφορά στη διασυνοριακή ροή μη προσωπικών πληροφοριών και στην προσπάθεια μέσω αυτών να ενισχυθεί η δυνατότητα πρόσβασης στις πληροφορίες και ταυτόχρονα να αποφευχθεί, κατά τις ανταλλαγές πληροφοριών με διεθνές επίπεδο η δημιουργία αδικαιολόγητων φραγμών.
15. Σύσταση για τους σκοπούς της κοινωνικής ασφάλισης (Συμβούλιο Υπουργών της Ευρώπης, 23-1-1986).
16. Σύσταση για τον Αστυνομικό Τομέα, (Συμβούλιο Υπουργών της Ευρώπης 17-9-1987).
17. Σύσταση για τους σκοπούς των εργασιακών σχέσεων (Συμβούλιο Υπουργών της Ευρώπης, 18-1-1989).
18. Απόφαση 44/132/15-12-1989 αναφερόμενη στις Κατευθυντήριες αρχές για

τη ρύθμιση των ηλεκτρονικών αρχείων που περιέχουν πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα. Στόχος με αυτήν την απόφαση ήταν να υποβληθεί στην Επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου αναθεωρημένο σχέδιο Οδηγίας με περιεχόμενο την προστασία όλων των προσώπων που διαμένουν στην Κοινότητα όσον αφορά την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ελεύθερη κυκλοφορία αυτού του τύπου των δεδομένων μεταξύ των κρατών μελών.

19. Σύσταση για τις πληρωμές και τις συναφείς δραστηριότητες (Συμβούλιο Υπουργών της Ευρώπης. 13-9-1990).
20. Συνθήκη (Εφαρμογής της συμφωνίας) του Shengen (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, 19-6-1990). Στόχος της υπήρξε η σταδιακή κατάργηση των ελέγχων στα word σύνορα. Η Ελλάδα προσχώρησε στην ως άνω Συμφωνία στις 6-11-1992, την κύρωσε με το ν. 2514/26-27.6.1997, αλλά η έναρξη εφαρμογής της έχει αναβληθεί αλλεπάλληλες φορές (με πλέον πρόσφατη αναβολή αυτή του Δεκεμβρίου 1997, λόγω εύφλεκτης τεχνικής υποδομής της χώρας μας ως προς τη δυνατότητα σύνδεσης της με το σύστημα πληροφοριών του Shongen που εδρεύει στο Στρασβούργο).
21. Οδηγία 95.46/ΕΚ. "Για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών" (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο. 24-10-1995, L 281 σελ.31 επ.). Η Οδηγία αυτή αποσκοπεί στην προσέγγιση και εναρμόνιση των νομοθεσιών των Κρατών – Μελών, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των προσώπων αλλά και η ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων για την εγκαθίδρυση και λειτουργία της Εσωτερικής Αγοράς.
22. Σύμβαση Ευροποι (26-7-1995).
23. Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.
24. Οδηγία 97/66 ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Δεκεμβρίου 1997 περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα (L24/30-1-1998).

Όλα, τα προηγούμενα θα ήταν δυνατόν να ισχυριστούμε ότι προετοίμασαν τρόπον τινά το δρόμο για τη δημιουργία και την οριοθέτηση του νόμου 2472/1997 για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Τον κεντρικό άξονα, ωστόσο, στο σύστημα που καθιερώνει ο Νόμος για την προστασία του ατόμου από την οποία επεξεργασία αποτελεί η συγκατάθεση του υποκειμένου (όπως άλλωστε παλαιότερα προϋπόθετε και το αρ. 444 Κ.Πολ.Δ. αλλά και τώρα το αρθ. 370 ΑΠΚ) των δεδομένων στην επεξεργασία τους. Ειδικότερα, η συγκατάθεση ως αυτοτελής βάση νομιμότητας της επεξεργασίας ακόμη και ευαίσθητων δεδομένων πρέπει να συνιστά ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως που εκφράζεται με τρόπο σαφή και εν πλήρη επιγνώσει, και με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων αφού προηγούμενος ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσει αντικείμενο επεξεργασίας ακόμη και ευαίσθητων δεδομένων. Εν προκειμένω χρήζει διευκρινίσεως το γεγονός ότι η πλήρωση του ορισμού της συγκαταθέσεως στον ν. 2472/1997 δε λειτουργεί ως έγκυρη συναίνεση που αίρει τον άδικο χαρακτήρα μιας επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά ως ισχυρή συγκατάθεση που αποκλείει εξ αρχής τον παράνομο χαρακτήρα της συγκεκριμένης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την οποία παρέχεται.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ Ν. 2472/1997 ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΑΠΟΚΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

Ο νόμος 2472/1997 θα μπορούσε να αποτελέσει πρόσφορη λύση για το αν και ποια από τα αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί κατά τρόπο παράνομο είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά μέσα στην πολιτική δίκη αλλά και γενικότερα σε οποιαδήποτε άλλη αποδεικτική διαδικασία. Ο 2472/1997 μας αναφέρει αναλυτικά στο αρ. 2 αριθμός α' και β' ποια δεδομένα θεωρούνται προσωπικού χαρακτήρα αλλά κυρίως και ποια από αυτά είναι ευαίσθητα. Αναμφισβήτητα λοιπόν τόσο τα ημερολόγια με προσωπικές κρίσεις ή ερωτικές εμπειρίες και στιγμές όσο βέβαια και οι επιστολές εμπιστευτικού ή ερωτικού περιεχομένου αποτελούν αν μη τι άλλο προσωπικά δεδομένα τα οποία χρήζουν προστασίας από την οποία είδους

επεξεργασία δεδομένου ότι αυτά ακριβώς προστατεύονται συνταγματικώς καθώς αποτελούν απόρροια τόσο του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου (αρ. 2§1 Συντ.) όσο βέβαια και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (αρ. 5§1 Συντ.) καθώς και του σεβασμού του απορρήτου των επιστολών (αρ. 19 Συντ.). Επίσης οι φωτογραφικές ή κινηματογραφικές αναπαραστάσεις αλλά και οι μαγνητοταινίες οι οποίες έχουν αποκτηθεί κατά τρόπο παράνομο προσβάλλουν κατάφορα και την αξία του ανθρώπου αλλά και την προστασία του ασύλου της κατοικίας και του απορρήτου των τηλεφωνικών ανταποκρίσεων (αρ. 9 και 19 Συντ.). Εκ των ανώτερω συνάγεται εμφανώς ότι όλα τα παραπάνω αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί κατά τρόπο παράνομο αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και κατ' αυτόν τον τρόπο η επεξεργασία τους κρίνεται παράνομη και αθέμιτη. Οι μοναδικοί λόγοι οι οποίοι θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την όποια είδους επεξεργασία είναι εάν επρόκειτο για λόγους δημοσίου συμφέροντος ή εάν μέσω αυτής θα καθίστατο δυνατή η εξακρίβωση εγκλημάτων σοβαρών ή ποινικών καταδικών. Άρα σε περίπτωση τηλεφωνικών υποκλοπών μεταξύ συζύγων θεωρείται ανεπίτρεπτο και άρα απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο η μαγνητοταινία που ενδεχόμενος θα προσαχθεί στο δικαστήριο προκειμένου προς απόδειξη των ισχυρισμών του ενός εκ των δύο διαδίκων. Και αυτό ακριβώς γιατί η επεξεργασία αυτή δε γίνεται για λόγους ούτε ζωτικού δημόσιου συμφέροντος ούτε για την εξακρίβωση εγκλημάτων ή ποινικών καταδικών αλλά σε αντιστάθμισμα αυτών συνιστά κατάφορη προσβολή της αξίας του ανθρώπου αφού σε καμία περίπτωση δε σέβεται τις εκφάνσεις αλλά και τις εκδηλώσεις της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας σε όλα τα επίπεδα. Συνεπώς η χρήση αυτών των αποδεικτικών μέσων, τα οποία συνήθως έχουν αποκτηθεί χωρίς τη συγκατάθεση – που άλλωστε απαιτεί ο ν. 2472/1997 – του υποκειμένου που αφορούν, δηλαδή κατά τρόπο παράνομο, αποτελούν αθέμιτη επεξεργασία, η οποία αντίκειται εκτός των άλλων και σε συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα και καθιστά με αυτόν τον τρόπο ανεπίτρεπτη τη χρησιμοποίησή τους από το δικαστήριο. Και επεξεργασία αποτελεί – κατά τις προβλέψεις του αρ.2 αριθμό δ' – τόσο η συλλογή όσο βέβαια και η διατήρηση, η διάδοση αλλά και η χρήση αυτών των προσωπικών δεδομένων.

ΤΑ ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΚΤΗΘΕΝΤΑ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 2001

Με την τελευταία αναθεώρηση προστέθηκε στο άρθρο 19 του Συντάγματος που αφορά το απόρρητο και την επικοινωνία μια νέα παράγραφος, η οποία φαίνεται εκ πρώτης όψεως να απαγορεύει αδιακρίτως την χρήση αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση του απορρήτου των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και του απαραβίαστου των προσωπικών δεδομένων. Η νέα αυτή παράγραφος θα πρέπει να γίνει αντιληπτή ως μερική έκφραση της γενικής αρχής, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί με αντισυνταγματικό τρόπο. Το ερώτημα που τίθεται σχετικά με την διάταξη αυτή αφορά στο κατά πόσο η συνταγματική αυτή απαγόρευση είναι απόλυτη ή εάν και σε ποια έκταση θα ήταν δυνατόν να ανεχθεί εξαιρέσεις, ειδικά δε όταν πρόκειται για την υπεράσπιση του κατηγορούμενου.

Το αρ.19§3 είναι διατυπωμένο κατά τρόπο απόλυτο από τον συνταγματικό νομοθέτη. Η γραμματική του ερμηνεία δεν αφήνει κανένα περιθώριο διεύρυνσης. Παρ' όλ' αυτά, η υπερβολική προσήλωση στο γράμμα της διάταξης θα οδηγούσε σε προβληματικές λύσεις, ενδεχομένως και κατάφορες αδικίες. Μέσω μιας σταδιακής εξομάλυνσης του κανόνα, ερμηνεύεται αυτός – κατά την κρατούσα γνώμη – αυστηρά συναρτούμενος με το αρ.2§1 Σ. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι αν αυτό που πρόκειται να αποδειχθεί με το παρανόμως κτηθέν αποδεικτικό μέσο πλήττει τον άνθρωπο ως αξία, επιτρέπεται κατ' εξαίρεση η χρήση του μέσου αυτού.

Το ζήτημα των αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν παράνομα, εκείνων δηλαδή που εμπίπτουν μεν στη διάταξη του αρ.339ΚΠολΔ. των οποίων όμως «η κτήση ή η χρησιμοποίηση ή και αμφότερες προσκρούουν σε κάποιο κανόνα ουσιαστικού δικαίου», καθώς και η επίδραση του αθέμιτου τρόπου κτήσεώς τους στο δίκαιο της αποδείξεως, είχε απασχολήσει τη νομολογία μας, η οποία παρουσίασε ως προς το ζήτημα αυτό διακυμάνσεις.

Κρατούσα ήταν παλαιότερα η θέση ότι παραδεκτώς προσκομίζονταν από τους διαδίκους και λαμβάνονταν υπόψη από το δικαστήριο αποδεικτικά

μέσα, τα οποία είχαν αποκτηθεί κατά παράβαση των συνταγματικών κανόνων των αρ.19 και 9, καθώς και του αρ.57 ΑΚ, ιδίως δε τα προϊόντα τηλεφωνικών υποκλοπών, το παραδεκτό εξάλλου της επικλήσεως και προσκομιδής αυτών θεμελιωνόταν είτε στην άρνηση εφαρμογής των συνταγματικών κανόνων (των άρθρων 9 και 19) στις σχέσεις ιδιωτών είτε στη διαφύλαξη εννόμων αγαθών μείζονος σπουδαιότητας.

Προοδευτικά πάντως παρατηρήθηκε νομολογιακή μεταστροφή, η οποία κορυφώθηκε με την υπ' αριθμ. 1/2001 απόφαση της Ολομέλειας του Ακυρωτικού, σύμφωνα με την οποία, η κατά παράβαση των άρθρων 9§1 εδ.β' και 19 του Συντάγματος, καθώς και του υπερνομοθετικής ισχύος άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, κτήση αποδεικτικού μέσου, το καθιστά απαράδεκτο. «Εξαίρεση από τον συνταγματικής ισχύος κανόνα της απαγορεύσεως των εν λόγω (παρανόμων) αποδεικτικών μέσων ισχύει μόνο χάριν της προστασίας συνταγματικά υπέρτερων έννομων αγαθών, όπως είναι λ.χ. η ανθρώπινη ζωή. Κάθε άλλη εξαίρεση από την ως άνω απαγόρευση, εισαγόμενη τυχόν με διάταξη κοινού νόμου είναι ανίσχυρη κατά το μέτρο που υπερβαίνει το κριτήριο της προστασίας συνταγματικά υπέρτερου έννομου αγαθού».

Η στάθμιση του συνταγματικώς κατοχυρωμένου δικαιώματος αποδείξεως κατά τη σύγκρουσή του με τα ατομικά δικαιώματα που προστατεύουν την ιδιωτική σφαίρα, η οποία μέχρι σήμερα γινόταν μόνο από τα δικαστήρια, έγινε πλέον από τον συνταγματικό νομοθέτη. Το ζήτημα του παραδεκτού ή μη της χρήσεως παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων ρυθμίστηκε ρητώς από την διάταξη του άρθρου 19§3 του Συντάγματος 2001, σύμφωνα με την οποία «απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9 Α. Η νέα συνταγματική διάταξη, η οποία δυνάμει του άρθρου 25§1 εδ. Γ' του Συντάγματος τριτενεργεί στις μεταξύ ιδιωτών σχέσεις, εισάγει, χωρίς επιφύλαξη, γενική απαγόρευση χρήσεως αποδεικτικών μέσων που έχουν κτηθεί κατά παράβαση των άρθρων περί προστασίας του απορρήτου της επικοινωνίας, του ιδιωτικού βίου και των προσωπικών πληροφοριών και δεδομένων. Η ευρύτητα της διατυπώσεώς της φαίνεται να σκιαγραφεί τη βούληση του συνταγματικού νομοθέτη να αποκλείσει τη χρησιμοποίηση κάθε αποδεικτικού μέσου, ο παράνομος τρόπος κτήσεως του οποίου πλήττει ευθέως τα ως άνω θεμελιώδη και συνταγματικώς προστατευόμενα ατομικά

δικαιώματα. Επομένως, κοινές νομοθετικές διατάξεις, οι οποίες θεσπίζουν το παραδεκτό επικλήσεως και προσκομιδής παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων, προσκρούουν στη διάταξη του αρ. 19§3 του Συντάγματος και ως εκ τούτου πρέπει να κριθούν ανεφάρμοστες. Ο απόλυτος πάντως χαρακτήρας της νέας διατάξεως, ο οποίος αμφισβητείται από τη θεωρία του συνταγματικού δικαίου, ιδίως σε εξαιρετικές περιπτώσεις που η απόλυτη εφαρμογή του οδηγεί σε μη ανεκτά από τη δικανική τάξη αποτελέσματα, είναι ενδεχόμενο να οδηγήσει τα δικαστήρια σε αναζήτηση διεξόδων διαφυγής από την εφαρμογή της. Σε δίκη λ.χ. με αντικείμενο την ανάθεση της επιμέλειας ανήλικου τέκνου στον γονέα του, ο οποίος, όπως αποδεικνύεται από προσκομιζόμενη στο δικαστήριο και επικαλούμενη μαγνητοταινία που αποκτήθηκε παρανόμως, ασελγεί σ' αυτό, ο δικαστής θα μπορούσε ενδεχομένως να δεχτεί ότι η προσκομιδή και χρησιμοποίηση της επίμαχης μαγνητοταινίας δεν προσκρούει στη διάταξη του άρθρου 19§3 του Συντάγματος, με τη σκέψη ότι οι ασελγείς αυτές πράξεις δεν συνιστούν «ιδιωτική ζωή», εντασσόμενη στην προστατευτική εμβέλεια του άρθρου 9 του Συντάγματος.

Νομολογικά παρατηρείται ότι μετά την αναθεώρηση του 2001, ο Άρειος Πάγος, μέχρι σήμερα, απέφυγε να εφαρμόσει ευθέως τη νέα συνταγματική διάταξη του άρθρου 19 παρ. 3. Αντίθετα, τα δικαστήρια ουσίας όχι μόνο δεν απέφυγαν την ευθεία εφαρμογή της νέας συνταγματικής διάταξης, αλλά την αντιμετώπισαν κριτικά και δέχθηκαν ότι η εκεί θεσμοθετούμενη αποδεικτική απαγόρευση επιδέχεται εξαιρέσεις.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

1. ΣΥΜΒ ΕΦ ΑΘΗΝΩΝ 187/1985 ³⁷ «Μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο»

Στην απόφαση αυτή είχε γίνει επίκληση μαγνητοταινίας, στην οποία είχε αποτυπωθεί συνομιλία δίχως να το γνώριζε ο ομιλητής ότι όσα λέγονται δηλαδή καταγράφονται από μαγνητόφωνο του συνομιλητή του προκειμένου να ελεγχθεί η αξιοπιστία του μάρτυρα. Το συμβούλιο δέχθηκε την

---

³⁷ Συμβ. Εφ. Αθηνών 187/1985 με ενημερωτικό σημείωμα του Σ. Σταματόπουλου ΔΙΚΗ (16), σελ.324 – 325.

μαγνητοταινία ως παραδεκτό αποδεικτικό μέσο – εφόσον εξάλλου δεν υπήρχε και άλλο με το οποίο να μπορεί να αποδειχθεί ο ισχυρισμός του διάδικου – παρά το γεγονός ότι υπήρξε και αντίθετη εισαγγελική πρόταση κατά την οποία η παράνομα κτηθείσα μαγνητοταινία είναι αντίθετη προς την εντιμότητα και την ευθύτητα που διέπει τις ανθρώπινες σχέσεις και η οποία περαιτέρω προσβάλλει την αξιοπρέπεια (2§1 Συντ.) αλλά και την προσωπικότητα (5§1 Συντ. σε συνδυασμό με το 57ΑΚ) του αντιδίκου του.

2. ΑΠ. 1060/1997 Τμ. Ε' ³⁸: «Μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο διπλής ανθρωποκτονίας»

Στην παρούσα απόφαση το δικαστήριο είχε να κρίνει το παραδεκτό μαγνητοταινίας η οποία είχε αποκτηθεί προκείμενου να αποδειχθεί διπλή ανθρωποκτονία που είχε λάβει χώρα στο παρελθόν. Το δικαστήριο απέρριψε την αναίρεση που είχε ασκηθεί, δικαιολογώντας την απόφασή του για λόγους δικαιολογημένου ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος – όπως ακριβώς κρίνεται η ανθρωποκτονία – και στηριζόμενη στο αρ. 370Α§4 ΠΚ.

3. ΑΠ. 1351/1997 Τμ. ΣΤ' ³⁹: «Απόρριψη μαγνητοταινίας ως αποδεικτικού μέσου»

Το δικαστήριο στην απόφαση αυτή απέρριψε το αίτημα ενός από τους δύο συγκατηγορούμενους για κατοχή από πρόθεση και από κοινού ινδικής κάνναβης – να ληφθεί υπόψη μαγνητοταινία μεταξύ των δύο και με βάση την οποία ο επικαλών το παράνομα αυτό αποδεικτικό μέσο απεδείκνυε την αθωότητα του. Η αιτιολογία στην οποία στηρίχθηκε το δικαστήριο ήταν ότι η μαγνητοφώνηση είχε γίνει χωρίς τη συναίνεση του συνομιλούντος πράγμα το οποίο απαγορεύεται και από το αρ. 370§2 ΠΚ.

---

³⁸ ΑΠ 1060/1997 τμ Ε', ΝοΒ τόμος 46 (1998) σελ.549 – 550 με σημείωμα του Κ. Κοκκινάκη.

³⁹ ΑΠ 1351/1997 τμ ΣΤ', ΝοΒ τόμος 46 σελ.568 επ.

4. ΑΠ. 1367/1998 ⁴⁰ : «Υπόθεση χρήσης μαγνητοταινίας σε δίκη για διαθήκη»

Στην απόφαση αυτή ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αναίρεση της αιτούσης κατά της αποφάσεως του Εφετείου σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο λανθασμένα κατά την άποψήν της δεν είχε λάβει υπόψη την μαγνητοταινία που η αιτούσα είχε προσκόμισα στην κατ' έφεση δίκη προκειμένου να αποδείξει μέσω αυτής και ότι ο διαθέτης δεν είχε σώσει τα φρένας του. Η αιτιολογία της απόρριψης της αναίρεσης είναι ότι η μαγνητοταινία είχε αποκτηθεί χωρίς τη συναίνεση του ομιλούντος (κάτι το οποίο απαγορεύεται και από αρθ. 370Α§2 Π.Κ.). Ας σημειωθεί ότι το αίτημά της για κρίση περί της εσφαλμένης εκτίμησης των πραγματικών γεγονότων δεν υπόκειται στον έλεγχο του Αρείου Πάγου.

ΓΑΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

1. ΑΠ 60/1969 Τμ. Α⁴¹: «Υπόθεση χρήσης μαγνητοταινίας σε δίκη μοιχείας»

Η απόφαση αυτή, αν και αρκετά παλαιά, δέχθηκε την προσαχθείσα παράνομα αποκτηθείσα μαγνητοταινία με το εξής αιτιολογικό: «Μεταξύ των συζύγων υφίσταται δικαίωμα εκατέρου τούτων επί της προσωπικότητας του άλλου (ΑΚ 57) προς τήρησιν της εις τον ηθικόν δεσμόν του γάμου επιβαλλομένης συμπεριφοράς εις ην περιλαμβάνεται και η τήρησις της συζυγικής πίστεως, ως εκ τούτου δε δεν αποτελεί παράνομον προσβολήν της προσωπικότητας του συζύγου ή υπό του ετέρου τούτων παραβίασιν του απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής, εφόσον τούτο αναφέρεται εις την τήρησιν των εις την δεσμόν του γάμου οφειλομένης συμπεριφοράς και υπάρχουσι δεδικαιολογημένα λόγοι ή εύλογοι αφορμαί».

---

⁴⁰ ΑΠ 1367/1998, Πολ.Δ.444 αριθ.3, Δ 30, 405 επ.

⁴¹ ΑΠ 60/1969 Τμ. Α', ΝοΒ, τευχ. 17^{ov} σελ.562 – 563,

2. Εφ.Θεσ. 1782/1981⁴² : «Υπόθεση χρήσης μαγνητοταινίας σε δίκη για επιμέλεια τέκνων»

Η νομολογία από εδώ και πέρα κάνει μια στροφή. Στην παρούσα απόφαση το δικαστήριο απέρριψε ως απαράδεκτο αποδεικτικό μέσο την μαγνητοταινία την οποία ο εκκαλών είχε προσαγάγει προκειμένου να αποδείξει ότι η σύζυγος του ήταν ακατάλληλη να διατηρεί την επιμέλεια των δύο ανήλικων θυγατέρων του με την κατηγορία ότι αυτή διατηρούσε ομοφυλοφιλικές σχέσεις με γυναίκες, πράγμα το οποίο αποδεικνυόταν από τη μαγνητοταινία η οποία έρχεται σε αντίθεση με συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα της συζύγου του και συγκεκριμένα το αρ. 2§1 Συντ. και 5§1 Συντ.

3. ΑΠ. 673/1983^{43,44}: «Υπόθεση μαγνητοταινία ληφθείσας χωρίς συναίνεση συζύγου»

Στη συγκεκριμένη απόφαση ο Άρειος Πάγος δέχθηκε τη μαγνητοταινία που είχε προσαγάγει ο σύζυγος εναντίον της συζύγου του και της οποίας περιεχόμενο, υπήρξε τηλεφώνημα υβριστικό κατ' αυτού από την ίδια. Το δικαστήριο δέχθηκε ότι ο σύζυγος δεν είχε υποκλέψει συνομιλία τρίτων και ότι παρ' όλα αυτά δεν προσέβαλε την προσωπικότητά της. Ας σημειωθεί ότι υπήρξε και εισαγγελική πρόταση του Εισαγγελέως Κου Σπ. Κανίνια, κατά την οποία, γίνεται αποδεκτό ότι χρησιμοποίηση της μαγνητοταινίας συνιστά εν προκειμένω προσβολή της προσωπικότητας της συζύγου του (αρ. 57Α: 2§1 και 5§1 Συντ.).

4. ΑΠ. 381/1987 Τμ. Γ' ⁴⁵ : «Υπόθεση αποδοχής μαγνητοταινίας ως αποδεικτικού μέσου σε δίκη μοιχείας»

Η απόφαση αυτή δέχθηκε, για άλλη μια φορά προσαχθείσα παρανόμως αποκτηθείσας μαγνητοταινίας ακριβώς με το αιτιολογικό ότι μεταξύ των συζύγων θα πρέπει να υπάρχει αμοιβαιότητα όσον αφορά τον κοινό βίο μέσα

---

⁴² Εφ. Θεσ. 1782/1981 Πολ.Δ. 444 αρ.3 Το παραδεκτό μαγνητοταινιών που έχει υποκλέψει ιδιωτικός αστυνομικός Δ, 14, 137 επ.

⁴³ ΑΠ 673/1983 Δ 14, 445.

⁴⁴ Κ. Μπέη, Η διαλεκτική του δικονομικού Δικαίου, Συμβολές στην Ερμηνεία του Κ.Πολ.Δ. αρ.1-133 σελ.660 – 661.

⁴⁵ ΑΠ 381/1987 Τμ Γ', ΝοΒ 1988 σελ.563 – 564 (τόμος 36).

στον οποίο περικλείεται και η υποχρέωση αλλά και το καθήκον της τήρησης της συζυγικής πίστωσης – υπό το πρίσμα ότι έκαστος των διαδίκων έχει δικαίωμα επί της προσωπικότητας του άλλου. Ας σημειωθεί ότι η προσκομισθείσα μαγνητοταινία περιλάμβανε συνομιλίες της συζύγου με τον εραστή της.

5. Εφετείο Πειραιώς 876/1994: «Υπόθεση τηλεφωνικών υποκλοπών»

Και η παρούσα απόφαση πειστικά δεν έλαβε υπόψη τις προσκομιζόμενες από τον εκκαλούντα μαγνητοταινίες ως αποδεικτικά μέσα. Στο συμπέρασμα αυτό κατέληξε το δικαστήριο αποδεχόμενο την τριτενέργεια που αναπτύσσουν τα άρθρα 8§1, 9 και 19 εδ. 1΄Συντ. Το Εφετείο Πειραιώς με την απόφασή του αυτή κάνει ένα βήμα για την καταπολέμηση της καθημερινής θλιβερής πρακτικών των τηλεφωνικών υποκλοπών και της ανοχής τους από τα δικαστήρια κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων.⁴⁶

⁴⁷Τέλος νομολογιακά αναφέρεται και μια απόφαση του Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού Δικαστηρίου Πολιτικής Δικαιοδοσίας της Δυτικής Γερμανίας του Bundesgerichtshof το οποίο απέρριψε μαγνητοταινία η οποία είχε γίνει δεκτή από το Εφετείο του Düsseldorf. (του οποίου η απόφαση αναιρέθηκε).

6. Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 3StR 551/1985 ΤΟΥ

BUNDESGERICHTSHOF ΤΗΣ 9.4.1986

Στην απόφαση αυτή συγκεκριμένα το εφετείο του Düsseldorf του οποίου η απόφαση αναιρέθηκε είχε διατάξει να γίνει μια έκθεση πραγματογνωμοσύνης η οποία κατά την γερμανική ορολογία αποκαλείται «Audivlinguistisch» και η οποία αναφέρεται στα γλωσσολογικά και ηχοακουστικά χαρακτηριστικά της φωνής και των φωνητικών χορδών. Και αυτό έγινε προκειμένου να διαπιστωθεί αν η φωνή εκείνου ο οποίος τηλεφώνησε στην οικογένεια του απαχθέντος και με εκβιαστικό τρόπο ζητούσε τα λύτρα (για να μην εκτελεστεί από τους απαγωγής ο κρατούμενος τους Schleyer) ήταν η ίδια με τη φωνή του κατηγορούμενου (και μάλιστα του

⁴⁶ Εν. Μπαλογιάννη Πολ. Δ. 116, Σ 5§1, 9§1 εδ.2, 19 εδ. 1, Τηλεφωνικές συνδιαλέξεις που έχουν υποκλαπεί ως αποδεικτικό μέσο. Δ. 26, 476

⁴⁷ 3StR 551/1985 του Bundesgerichtshof τις 9.4.1986 (Ε2, 441 κατά παρέμβαση Ν. Κ. Κλαμάρη)

συγκεκριμένου). Κατόπιν αποφάσεως του για τη διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης (την οποία ας σημειωθεί είχε λάβει όχι σε δημόσια συζήτηση) το εφετείο του Düsseldorf όρισε και πραγματογνώμονες στους οποίους μεταξύ άλλων επέτρεπε να ακούσουν κρυφά και χωρίς να το έχει υπόψη ο κατηγορούμενος τη φωνή του, τους έβαλε όμως ένα περιορισμό, ότι δηλαδή δεν επιτρέπετο να μαγνητοφωνήσουν και να αξιολογήσουν τη συνομιλία του κατηγορουμένου με τον δικηγόρο του, αλλά μόνο με, άλλους λχ. Με έναν συγκατηγορούμενό του ή με υπαλλήλους της φυλακής ή με τον διευθυντή της φυλακής. Στην προκειμένη περίπτωση ηχογραφήθηκε η συνομιλία του όχι με τον δικηγόρο του αλλά με τον διευθυντή της φυλακής. Αυτό συνέβη προτού γίνει η κυρία διαδικασία (η προφορική). Στην προφορική κυρία διαδικασία ερωτούν τον κατηγορούμενο: δίνεις την άδεια σου» να μαγνητοφωνηθεί η φωνή σου; Ο κατηγορούμενος λέει πως δε δίνει καμία άδεια. Δεν του είχαν πει όμως ότι την είχαν ήδη μαγνητοφωνήσει. Η δίκη συνεχίστηκε, οπότε ξαφνικά εμφανίζουν την μαγνητοταινία που είχε ληφθεί κρυφά. Ο κατηγορούμενος καταδικάστηκε από το εφετείο του Düsseldorf δις σε ισόβια δεσμά και σε μερικές άλλες ποινές λιγότερο σημαντικές σε σύγκριση με την προηγούμενη. Ο κατηγορούμενος λοιπόν άσκησε αναίρεση στηριζόμενος ακριβώς στο σημείο αυτό: ότι είχε μαγνητοφωνηθεί και αξιολογηθεί η φωνή του χωρίς να το γνωρίζει. Το αναιρετικό δικαστήριο (BGH) αποφάνθηκε ως ακολούθως. Ο λόγος αναιρέσεως είναι ουσιαστικά βάσιμος. Το εφετείο του Düsseldorf δεν είχε το δικαίωμα να μαγνητοφωνήσει κρυφά τον κατηγορούμενο για να διαπιστώσει εάν υπάρχει ένα συνδυετικό στοιχείο ή ομοιότητα με τη φωνή εκείνου ο οποίος τηλεφωνούσε και ζητούσε τα λύτρα. Και η απόφαση λέει χαρακτηριστικά: η μαγνητοφώνηση που έγινε κατ' αυτόν τον τρόπο δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να αξιολογηθεί σε κάθε περίπτωση ως αποδεικτικό μέσο. Στη συνέχεια η απόφαση επισημαίνει ότι η μαγνητοφώνηση αποτελεί μια αντισυνταγματική επέμβαση στο συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα της προσωπικότητας κάθε προσώπου και βέβαια και του κατηγορουμένου στα δικά του λόγια, στη δική του σκέψη, την οποία είχε εκφράσει με τον προφορικό λόγο και ότι δεν υπάρχει μια νομική κάλυψη είτε στο Σύνταγμα, αλλά ίσως και στους νόμους εννοεί εδώ γι' αυτήν την επέμβαση. Με εξαίρεση τις περιπτώσεις που προβλέπουν την παρακολούθηση των τηλεφώνων, δεδομένου ότι υπάρχει

στη γερμανική ποινική οικονομία μια διάταξη που προβλέπει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν οι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις να γίνουν αντικείμενο παρακολουθήσεως, η απόφαση του ανωτάτου γερμανικού δικαστηρίου αποφαίνεται ότι ακόμα και σε περιπτώσεις εγκληματικότητας είναι βασικά απαράδεκτο να μαγνητοφωνείται μια μη δημόσια συζήτηση του κατηγορουμένου χωρίς να τον ρωτήσουν και αποκρύπτοντάς του αυτό το γεγονός και ότι ένα αποδεικτικό μέσο που λήφθηκε, κατ' αυτόν τον τρόπο χωρίς τη θέλησή του δε μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Από πλευράς καταδιωκτικών αρχών και του εισαγγελέως στο ομοσπονδιακό συνταγματικό δικαστήριο διατυπώθηκαν σχετικά ορισμένες αντιρρήσεις / σκέψεις, από τις οποίες η κυριότερη ήταν η ακόλουθη: το άρθρο 81α της γερμανικής ποινικής δικονομίας ορίζει ότι είναι δυνατή μια σωματική έρευνα. Άρα αφού είναι επιτρεπτό αποδεικτικό μέσο το ανώτερο ποσό μάλλον δε θα είναι και η μαγνητοφώνηση. Θα πρέπει ανεξάρτητα από τα προηγούμενα να θεωρηθεί πολύ σημαντική η απόφαση του δικαστηρίου να θεωρήσει τόσο σημαντική την παρανομία της απόκτησης αυτού του αποδεικτικού μέσου και με βάση αυτή να αναιρέσει την απόφαση που στηρίχθηκε πάνω σ' αυτό.

7. ΑΠΟΦ. 100/31.1.2000 – ΑΡΧΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Σύμφυτη με τα προηγούμενα είναι και η πρόσφατη απόφαση της ανεξάρτητης διοικητικής Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα στην οποία υποκείμενα υπήρξαν ένας δημοσιογράφος αλλά και ο τηλεοπτικός σταθμός που είχε αναθέσει στο συγκεκριμένο δημοσιογράφο εκπομπή κοινωνικού περιεχομένου αλλά και πληροφόρησης του κοινού από την μια μεριά και ένας τραγουδιστής κατηγορούμενος για αποπλάνηση ανηλίκων κοριτσιών και χρήσης ναρκωτικών ουσιών και ένας σχεδιαστής μόδας. Η απόφαση δέχτηκε ακριβώς τα εξής:⁴⁸ Η κατοχή και καταχώρηση σε αρχείο και η τηλεοπτική χρήση εικόνων ερωτικής ζωής και σελίδων προσωπικού ημερολογίου, συνιστούν επεξεργασία προσωπικών δεδομένων κατ' άρθρο 2 του Ν. 2472-1997, ο οποίος εφαρμόζεται στον τύπο αλλά και

---

⁴⁸ Ποιν.Δικ. 5/2000 (Έτος 3^ο) σελ. 474 επ. Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Λόγος Άρσης του Αδίκου.

στη ραδιοτηλεόραση. Υπεύθυνοι για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι αθροιστικά τόσο ο παραγωγός της εκπομπής όσο και ο τηλεοπτικός σταθμός χωρίς την έγκριση του οποίου καμία μετάδοση ή τηλεοπτική χρήση δεδομένων δεν μπορεί να λάβει χώρα. Το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης (που απαγορεύει την οποιαδήποτε χρήση προσωπικών δεδομένων χωρίς την προηγούμενη συναίνεση του υποκειμένου) καθώς και το δικαίωμα του τύπου προς ενημέρωση του κοινού κατοχυρώνονται αμφότερα στο Σύνταγμα. Η κρίση περί της επικράτησης του ενός ή του άλλου γίνεται *in concreto* και πάντα σε συσχέτιση με την αρχή της αναλογικότητας. Η αξίωση του κοινού για ενημέρωση δε φθάνει μέχρι του σημείου να απαιτεί τη γνώση ευαίσθητων δεδομένων που έχουν ως συνέπεια τον εξευτελισμό της ανθρώπινης αξίας και τη διαπρόμπευση του υποκειμένου ακόμα και αν οι πληροφορίες αυτές μπορούν να θεμελιώσουν ποινική ευθύνη για συγκεκριμένες αξιόποινες πράξεις. Το Εθνικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο είναι αρμόδιο να επιβάλει κυρώσεις σε περίπτωση προσβολής του ιδιωτικού βίου των πολιτών από τα Μ.Μ.Ε. Όμως δεν έχει αρμοδιότητα να αποφανθεί περί της υπάρξεως ή όχι αρχείου ευαίσθητων δεδομένων. Η αρμοδιότητά του αυτή δεν αναιρεί την αρμοδιότητα της Αρχής προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

Η πράξη της αρχής δέχεται ότι το Δικαίωμα στην «Πληροφοριακή Αυτοδιάθεση» απορρέει, στο βαθμό που δεν έχει ακόμα κατοχυρωθεί ρητώς συνταγματικά από το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας σε συνδυασμό με το σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου, όπως και από το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Από τον συνδυασμό των αξιολογήσεων της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και του σεβασμού της προστασίας της αξίας του ανθρώπου δέχθηκε το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο ότι προκύπτει το δικαίωμα στην «Πληροφοριακή Αυτοδιάθεση» ενώ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δέχθηκε με την από 26.3.1987 απόφασή του στην υπόθεση *Leander* ότι το Δικαίωμα στην «Πληροφοριακή

Αυτοδιάθεση» αποτελεί μερικότερη εκδήλωση κατοχυρωμένου στη διάταξη του άρθρου 8 ΕΣΔΑ δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή.⁴⁹

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντική η θέση της αρχής: ό,τι ενδεχομένως μπορεί να αποτελέσει επιβαρυντικό αποδεικτικό υλικό σε μια ποινική δίκη δεν μπορεί άνευ ετέρου να προβληθεί σε τηλεοπτική εκπομπή, απορρίπτοντας το επιτρεπτό, όταν υπάρχει κίνδυνος διαπόμπευσης, όπως αυτή περιγράφεται στη σχολιαζόμενη πράξη. Αυτή η θέση της αρχής είναι ορθή, εφόσον για τους εμπλεκόμενους η προβολή από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελεί ενδεχομένως την τραυματική εμπειρία από ό,τι η εμπλοκή στην ποινική διαδικασία. Η θέση αυτή συνάδει με την αρχή ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, πρέπει να θεωρείται επιτρεπόμενη μόνο, όταν ο νόμος καθορίζει ρητά κάθε φορά τα όρια του επιτρεπτού της και αυτό μόνο για την επίτευξη ενός αυστηρά καθορισμένου σκοπού και μόνο στο βαθμό που σε αυτά τα πλαίσια η επεξεργασία αυτών είναι επιτρεπτή. Γι' αυτό και η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επιτρέπεται μόνο, εφόσον δεν υπερβαίνουν τα ως άνω διαγραφόμενα όρια από την ελευθερία διαμόρφωσης και εξωτερίκευσης γνώμης και πληροφόρησης.

Η τελευταία αυτή διαπίστωση περικλείει ένα σημαντικό δικαιολογικό αίτημα που πρέπει να ικανοποιηθεί τόσο από το νομοθέτη όσο και από τη νομολογία. Πρόκειται για το επιτρεπτό της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, μάλιστα τέτοιων, όπως αυτών στην υπόθεση που τέθηκε στην κρίση της αρχής, στα πλαίσια της ποινικής διαδικασίας προς επίτευξη του σκοπού της εξιχνίασης των πραγματικών περιστατικών μίας ποινικής υπόθεσης ενώπιον ενός ποινικού δικαστηρίου. Η χρησιμοποίηση των «δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» στα πλαίσια της αποδεικτικής διαδικασίας υπόκειται και αυτή στην αρχή της αναλογικότητας, την οποία η αρχή αναφέρει ως γενικό κριτήριο της νομιμότητας της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δηλαδή δικαιολογείται μόνο, όταν αφορά ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα.

---

⁴⁹ Κριτ. Κοκκινάκη – Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Λόγος Άρσεως αδίκου – Ποιν. Δικ. 5/2000 (έτος 3^ο) σελ. 474 επ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Απ' όλα αυτά τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι τόσο πριν την αναθεώρηση του 2001, όποτε και έλαβε χώρα η προσθήκη της §3 στο άρθρο 19 του Συντάγματος, όσο και μετά την αναθεώρηση υπήρχε μια ευθεία σύνδεση των συνταγματικών επιταγών – είτε με αναφορά στο σεβασμό της ανθρωπίνης αξίας ή και προσωπικότητας, είτε πλέον με άμεση αναφορά στο άρθρο 19§3 του Συντάγματος – με τη διεξαγωγή μιας πολιτικής δίκης και συγκεκριμένα της αποδεικτικής διαδικασίας αυτής, το δικαίωμα της απόδειξης, το οποίο και έχει συνταγματική προέλευση, άλλωστε δεν μπορεί να ασκηθεί καταχρηστικά βάσει του άρθρου 25§3 του Συντάγματος, δηλαδή να γίνουν αποδεκτά στα πλαίσια μιας πολιτικής δίκης παράνομα αποκτηθέντα αποδεικτικά μέσα, τα οποία προσβάλλουν κατάφορα το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, του ασύλου της κατοικίας, του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και του απαραβίαστου των προσωπικών δεδομένων.

Το ουσιαστικό συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει κανείς μετά από μια ενδελεχή μελέτη, τόσο της θεωρίας όσο και της νομολογίας, πριν και μετά την αναθεώρηση του 2001, είναι ότι η νέα αυτή παράγραφος «Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβασης του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 κα 9Α» αποτελεί την έκφραση μιας γενικής αρχής απαγόρευσης χρήσης αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί με αντισυνταγματικό τρόπο. Μια αρχή που και πριν την αναθεώρηση αλλά και σήμερα δεν είναι απόλυτη αλλά επιδέχεται εξαιρέσεις, πέρα από τις ρητά οριζόμενες στην παρ.1 εδ.β. Η συνταγματική θεμελίωση αυτών των εξαιρέσεων βρίσκεται στη μη αναθεωρήσιμη διάταξη του άρθρου 2 παρ.1 του Συντάγματος (άρθρ. 110 Σ), την οποία ο πολιτικός δικαστής οφείλει να την εφαρμόσει βάσει της γνωστής σε όλους μας αρχής της αναλογικότητας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Το ζήτημα των παράνομων αποδεικτικών μέσων και της χρήσης αυτών ενώπιον των δικαστηρίων, ποινικών και πολιτικών, είναι πολυδιάστατο. Στα πλαίσια της συγγραφής της προκειμένης εργασίας θα επιχειρηθεί η ανάλυση των θέσεων θεωρίας νομοθεσίας και νομολογίας όσον αφορά στη χρήση αυτών στην πολιτική δίκη. Τόσο πριν την αναθεώρηση του 2001 και την προσθήκη της παραγράφου 19 του Συντάγματος, όσο και μετά από αυτήν και τη βάσει γράμματος φαινομενικά απόλυτη απαγόρευση της χρήσης των παράνομων μέσων είναι εμφανής μια κάμψη του απόλυτου της απαγόρευσης αυτής. Στα πλαίσια της πολιτικής δίκης, ο δικαστής δύναται βασιζόμενος στο άρθρο 2 παράγραφος 1 του Συντάγματος να κάνει δεκτό το παράνομο κτηθέν αποδεικτικό μέσο, προβαίνοντας σε στάθμιση των έννομων αγαθών και εφαρμόζοντας την αρχή της αναλογικότητας (25§1).

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

The question of illegal proving means: and the use of these in front of the courts, penal and civil, is multidimensional. In the frames of this project it will be attempted to analyze the theory, legislation and jurisprudence regarding the use of illegal proving means in the civil law – suit. So much before the reform of the constitution of 2001 and the addition of paragraph 3 in the article 19 of the constitution as after this and the ostensibly – as far as the “letter” of article 19 paragraph 3 is concerned – absolute prohibition of use of illegal proving means a bending of this absolute prohibition can be identified. In the frames of civil law – suit the judge is able based on article 2 paragraph 1 of the constitution to make acceptable illegal proving means by proceeding in evaluation of legal goods and by applying the principle of proportionality. (article 25 paragraph 1 of the constitution)

ΛΗΜΜΑΤΑ

1. Παράνομα Αποδεικτικά Μέσα
2. Πολιτική δίκη
3. Πολιτική Δικονομία
4. Σύνταγμα
5. Δικαίωμα απόδειξης
6. Νομολογία
7. Καταχρηστική άσκηση δικαιώματος
8. Προστασία απορρήτου επικοινωνίας, ιδιωτικού βίου, προσωπικών πληροφοριών και δεδομένων.
9. Αρχή αναλογικότητας

ENTRIES

1. Illegal proving means
2. Civil law – suit
3. Civil procedure
4. Constitution
5. Right of evidence
6. Jurisprudence
7. Abusive exercise of right
8. Protection of the secrecy of communication, of private life, of personal information and facts
9. Principle of proportionality

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γέσιου – Φαλτσή Π. «Το δικαίωμα αποδείξεως» στον τιμητικό τόμο «Προσφορά στον Γεώργιο Μιχαηλίδη Νουάρο», Τόμος Α΄, Αθήνα – Κομοτηνή 1987, σελ.222 επ.
- Γκόλιας Κ. – Κολλιόπουλος Α., 116, 444 Κ.Πολ.Δ., Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη (δ 21), σελ.685 επ.
- Δημητρόπουλος Ανδρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, 2001, Αθήνα.
- Καίσης Αθ., Παράνομα αποδεικτικά μέσα, Θεσσαλονίκη, 1986.
- Καλαβρός Κ.Φ., Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη, Αθήνα – Κομοτηνή, 1991.
- Καμίνης Γ., Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των αστικών δικαιωμάτων, (1998).
- Κεραμεύς Κ., Πολιτική Δικονομία (1980), σελ.690 υποσ. 77.
- Κεραμεύς Κ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο (1986), αριθμ. 62.
- Κεραμεύς – Κονδύλης – Νίκας, Ερμηνεία Κ.Πολ.Δ. 1–590 Τόμος Α΄ αρ.444 και 339 αριθ. 4 Κ.Πολ.Δ.
- Κλαμαρής Ν., Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το 20§1 Συντ. του 1975, Βιβλιοθήκη Αστικού και δικονομικού Δικαίου σελ.228 επ.
- Κλαμαρής Ν., Παρέμβαση του ιδίου, Ε 2, 9. Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη, Εισήγηση Δ. Σπινέλλη σελ.441 επ.
- Κοκκινάκης Κριτ., Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα – Λόγος άρσης του αδίκου, Ποιν.Δικ. 5/200 (έτος 3^ο) σελ.174 επ.
- Λούκερης Γ., Εναρμόνιση του Δικαίου της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ΝοΒ 1997, τ.45, σελ.547 επ.
- Μάνεσης Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, α΄, Ατομικές Ελευθερίες, Θεσσαλονίκη, 1982, σελ.238 επ.
- Μητσόπουλος Γ., Δ(1), 27 – 28.
- Μιχελάκης, Η σύγχρονη θεωρία του δικονομικού δικαίου ΕΕΝ 15 (1948) 65, 69.
- Μπαλογιάννη Ευαγ. Πολ. Δ. 116, Σ 5§1, 9§1 εδ΄2, 19 εδ΄ 1 – Τηλεφωνικές συνδιαλέξεις που έχουν υποκλαπεί, ως αποδεικτικό μέσο. Δ (26), 476 επ.

- Μπέης Βαγ., Πολ.Δ. 444 αρ.3, Το παραδεκτό μαγνητοταινιών που έχει υποκλέψει ιδιωτικός αστυνομικός , Δ (14), σελ.140 επ.
- Μπέης Βαγ., Η αρχή της αναλογικότητας Δ (30) σελ.478 επ.
- Μπέης Κ., Απόδειξη, μαθήματα πολιτικής δικονομίας 1983 σελ.183 επ.
- Μπέης Κ., Πολιτική Δικονομία, ΙΑ΄, αρ.106–207, σελ.595 επ.
- Μπέης Κ., Γενικές Αρχές και Ερμηνεία των άρθρων, Τόμος 8, αρ.351–494, Δεκέμβριος 1975, σερλ.1738 επ.
- Νικολόπουλος Γεώργιος, Το Δίκαιο της Απόδειξης, Σάκκουλας, 2005, Αθήνα.
- Ράμμος Γ., Τα συστήματα ανακρίσεως και συζητήσεως εν τη πολιτική δικονομία, (1934).
- Σταμούλης, Φωνοληψία και έννομος τάξις ΝοΒ (23), σελ.262 επ.
- Στούρου Κρυσταλλία, ν.2472/1997 Όροι και Όρια Επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- Στράγγα – Ηλιοπούλου Τζ., Η τριτενέργεια των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, σελ.27 επ.
- Τσάτσος Δημήτρης, Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Β΄, Σάκκουλας 1993, Αθήνα.

Νομολογία

- Συμβ. Εφ. Αθηνών 187/1985
- Απ. 1060/1997 τμ. Ε΄
- Απ. 1351/1997 τμ. Στ΄
- Α.π. 1367/1998
- Α.π. 60/1969 τμ. Α΄
- Εφ. Θεσ. 1782/1981
- Α.π. 673/1983
- Α.π. 381/1987 τμ. Γ΄
- Εφετείο Πειραιώς 876/1994
- Η απόφαση με στοιχεία 3StR 551/1985 ΤΟΥ ΒUNDESGERICHTSHOF ΤΗΣ 9.4.1986.
- Απόφ. 100/31.1.2000 Αρχή προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ:
www.greekmeds.gr/adim/
- Βρεττού Χριστίνα, «Το απόρρητο της επικοινωνίας», Αθήνα 2004 – 2005, σελ.59 – 69.
- Κόρολη Μαρίνα - Ευγενία, «Συνταγματικά Δικαιώματα και Πολιτική Δικονομία», Αθήνα 2005, σελ. 10 – 17
- Μελάς Νικόλαος, «Παράνομα αποδεικτικά μέσα», Αθήνα 2004, σελ.4–8.